

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ian Pirie

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΣΟΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1940-1942

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΒΡΕΤΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ian Pirie

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ SOE ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1940-1942

Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΚΑΙ ΒΡΕΤΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Μετάφραση: Μαρία Μουρκούση
Επιμέλεια – σημειώσεις: Αλέξανδρος Καρατζάς

Πρόλογος – επιστημονική επιμέλεια: Κωνσταντίνα Μπότσου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Διεύθυνση σειράς: Κωνσταντίνα Μπότσιου

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ SOE ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1940-1942

Τίτλος πρωτοτύπου: *SOE Activities in Greece, 1940-1942*

Συγγραφέας: Ian Pirie

Μετάφραση: Μαρία Μουρκούση

Επιμέλεια – σημειώσεις – διόρθωση: Αλέξανδρος Καρατζάς

Πρόλογος – επιστημονική επιμέλεια: Κωνσταντίνα Μπότσιου

Πηγή πρωτοτύπου: The National Archives (UK)

Οι φωτογραφίες των αρχείων παραχωρήθηκαν από τον Κώστα Θωκταρίδη.

© 2026, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε.

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Φεβρουάριος 2026

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-950-5

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	9
1. Από τις πρώτες ημέρες έως την ιταλική επίθεση του Οκτωβρίου 1940.....	21
2. Η ιταλική προέλαση ανακόπτεται: Νοέμβριος 1940 - Δεκέμβριος 1940.....	63
3. Πολιτικές δραστηριότητες: Από την 28η Οκτωβρίου 1940 έως την εκκένωση των βρετανικών δυνάμεων.....	77
4. Δραστηριότητες προπαγάνδας: Από την ιταλική επίθεση έως την αρχή της γερμανικής κατοχής.....	91
5. Προπαρασκευή για δολιοφθορές και επιχειρήσεις καταστροφών: Από την ιταλική επίθεση έως την αρχή της γερμανικής κατοχής.....	127
6. Κρήτη: Από την ιταλική επίθεση έως την αρχή της γερμανικής κατοχής.....	155
7. Μεταβατική περίοδος στο Κάιρο: Ιούνιος-Σεπτέμβριος 1941... 167	
8. Η δημιουργία της SOE Καΐρου και οιοική πολιτική δραστηριότητα στην Ελλάδα: Σεπτέμβριος 1941.....	172
9. Αποκατάσταση της επικοινωνίας με τους παλαιούς συνεργάτες μας στην Αθήνα: φθινόπωρο 1941.....	183
10. Η ελληνική κυβέρνηση κλίνει προς τα δεξιά: φθινόπωρο και αρχές χειμώνα 1941-’42.....	200
11. Πρώιμες δραστηριότητες του Οδυσσέα και της οργάνωσης «Προμηθέας».....	215
12. Η ανάπτυξη περαιτέρω επαφών με στόχο την Αντίσταση κατά το φθινόπωρο του 1941.....	230

13. Ο αντίκτυπος των ειδήσεων από την Ελλάδα: χειμώνας 1941-’42.....	246
14. Η διάσταση απόψεων μεταξύ Καΐρου και Λονδίνου βαθαίνει: Ιανουάριος-Φεβρουάριος 1942.....	278
15. Ενισχύεται το φιλομοναρχικό αίσθημα στο Λονδίνο, ισχυροποιείται το αντιμοναρχικό κλίμα στην Αθήνα: Μάρτιος-Μάιος 1942.....	303
16. Η ανάπτυξη του αντιστασιακού κινήματος στην Ελλάδα: άνοιξη-καλοκαίρι 1942.....	324
17. Σύσταση Αγγλο-Ελληνικής Επιτροπής στο Κάιρο και απόπειρες για σύσταση στην Αθήνα Συντονιστικής Επιτροπής που θα αναφέρεται στην ανωτέρω: καλοκαίρι-φθινόπωρο 1942.....	354
18. Η Ελληνική Κυβέρνηση και το Foreign Office επιτίθενται στην SOE, ενώ η SOE επιτίθεται στον εχθρό: καλοκαίρι-φθινόπωρο 1942.....	384
Ευρετήριο ονομάτων.....	415

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Έκθεση του Ίαν Πίρι (Ian Pirie) έχει ενταχθεί στην ιστορική έρευνα, αλλά μέχρι τώρα δεν ήταν διαθέσιμη στο ευρύ κοινό. Το πρωτότυπο φυλάσσεται στα Εθνικά Αρχεία του Ηνωμένου Βασιλείου ως έγγραφο με τίτλο «Δραστηριότητες της SOE στην Ελλάδα 1940-1942 (κεφάλαια 1-6 & 7-18) από τον ταγματάρχη Ian Pirie» και καταχωρίζεται με τους αριθμούς αναφοράς HS7/150 και HS7/151. Είναι δε καταχωρισμένη στο Κέντρο Αρχείων Τσώρτσιλ (Churchill Archives Centre – Amery Archives) ως γραμμένη το 1945. Η Έκθεση Pirie έχει γαλουχήσει γενιές ιστορικών που έγραφαν για αυτή την περίοδο τα διδακτορικά τους και έχει αντιγραφεί επίσης στην αγγλική γλώσσα από ελληνικούς αρχειακούς οργανισμούς. Δεν είχε, ωστόσο, μεταφραστεί και εκδοθεί στα ελληνικά ώστε να μπορεί να αξιοποιηθεί και να αξιολογηθεί από τον μέσο ή μη ειδικό αναγνώστη.

Στόχος τού ανά χειράς βιβλίου είναι να καλύψει αυτό το κενό. Το σκεπτικό πίσω από την έκδοση είναι να αναζωπυρωθεί η συζήτηση γύρω από ένα κορυφαίο ιστορικό γεγονός, όπως είναι η αντιστασιακή δράση που ανέλαβαν οι Έλληνες με τη βοήθεια των Βρετανών κατά τη διάρκεια της Κατοχής, φωτίζοντας τη βρετανική στρατηγική σκέψη σε μια κρίσιμη συγκυρία του Ψυχρού Πολέμου. Σε δεύτερο επίπεδο, αποσκοπεί να μελετήσει τα λάθη εκτίμησης που οδήγησαν τη Βρετανία να εγκαταλείψει τον ελληνικό γόρδιο δεσμό το 1947 παραδίδοντας την ευθύνη στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Έκθεση Pirie αποτελεί μια πρώτης τάξεως αξιολόγηση της δράσης των Βρετανών στην κατεχόμενη Ελλάδα κατά τις πρώτες φάσεις του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Κατοχής (1940-1942), δηλαδή από την ιταλική εισβολή μέχρι την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου στα τέλη του 1942.

Ο ταγματάρχης Ian Pirie εργαζόταν στην SOE (Special Operations Executive, Υπηρεσία Ειδικών Επιχειρήσεων), της οποίας την ύπαρξη λίγοι γνώριζαν στη διάρκεια της Κατοχής. Αποτελούσε, όμως, μία κύρια βρετανική μυστική υπηρεσία κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Δρούσε σε διάφορες χώρες της κατεχόμενης Ευρώπης, δίνοντας σάρκα και οστά στην πρόθεση του Ουίνστον Τσόρτσιλ (Winston Churchill) «να βάλει φωτιά στην Ευρώπη» (“set Europe ablaze”), δηλαδή να υποδαυλίσει αντιστασιακά κινήματα κατά του Άξονα. Εκπαίδευε Βρετανούς πράκτορες και τοπικούς αντάρτες για δολιοφθορές, προκειμένου να αποδείξει ότι ο εχθρός θα έβρισκε μπροστά του την αντίσταση της Βρετανίας και των συνεργατών της ανά τον κόσμο και ότι δεν ήταν ανίκητος. Η ανόρθωση του ηθικού στους καθημαγμένους λαούς της Ευρώπης ήταν παράγοντας ζωτικής σημασίας για την ενίσχυση της αντίδρασης και την προσδοκία ενός καλύτερου μέλλοντος. Η δράση της SOE ξεκίνησε από τη συγχώνευση παλαιότερων μυστικών υπηρεσιών τον Ιούλιο του 1940, αφότου ανέλαβε την πρωθυπουργία ο Τσόρτσιλ, και τερματίστηκε το 1946. Την υποστήριζαν πάνω από 13.000 άνδρες και γυναίκες, ενώ βασιζόταν ιδιαίτερα στα τοπικά εθνικά δίκτυα.

Οι πιο γνωστές φυσιογνωμίες της SOE στην Ελλάδα θεωρούνται σήμερα ο ταγματάρχης C.M. Woodhouse και ο αντισυνταγματάρχης Eddie Myers που προσγειώθηκαν στη χώρα στα τέλη Σεπτεμβρίου 1942 με αλεξίπτωτο για να προετοιμάσουν την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου (Operation Harling), σε συνεργασία με τον ΕΛΑΣ και τον ΕΔΕΣ, στις 25 Νοεμβρίου 1942. Η ενέργεια αυτή επέτυχε να πλήξει τον ανεφοδιασμό του Άξονα στο μέτωπο της Βόρειας Αφρικής. Στη δράση τους είναι σήμερα αφιερωμένο ένα ολόκληρο Τμήμα στο Imperial War Museum στο Λονδίνο.

Ο Σκωτσέζος ταγματάρχης Ian Blacklaws Pirie ήταν επίσης μέλος της SOE με έντονη δράση. Έφθασε στην Αθήνα στο τέλος της

άνοιξης του 1940 και ανέλαβε τα ηνία της τοπικής οργάνωσης της Section D, που μετεξελίχθηκε σε SOE· στην τελευταία, διετέλεσε υπεύθυνος για την Ελλάδα στο Κάιρο, όπου και μετέβη το 1941. Απόφοιτος του Harrow και του Trinity College του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, μικρόσωμος και αεικίνητος, ο Pirie ανέλαβε στην Αθήνα να οργανώσει τη μελλοντική αντίσταση με ορμητήριο το σπίτι του στο Κολωνάκι, επικεντρωνόμενος στον τομέα ειδικότητάς του, την προπαγάνδα, και αφήνοντας σε άλλους το επιχειρησιακό πεδίο (π.χ. Rawson, Bowman). Παντρεύτηκε πριν από την είσοδο των Γερμανών στην Αθήνα τη Νίκη Δεμερτζή, με την οποία διατηρούσε προπολεμικό δεσμό, και την πήρε μαζί του στην Κρήτη, όπου συνέχισε την κατασκοπευτική δράση. Στη συνέχεια πήγε στο Κάιρο, όπου, σύμφωνα με τον ίδιο, σπαταλήθηκε αρχικά χρόνος με «άχρηστες συγκρούσεις», και μετά έφυγε για το Λονδίνο. Στην SOE Καΐρου τον διαδέχθηκε το 1942 ο J.M. Stevens.

Ακολουθώντας το παράδειγμα πολλών άλλων Βρετανών πρακτόρων, όπως μας μεταφέρει ο Woodhouse, ο Pirie συνδέθηκε περισσότερο με αριστερούς, αντιβασιλικούς και βενιζελικούς παρά με τους φιλοβασιλικούς. Έφτασε μάλιστα να πιστεύει ότι το ΕΑΜ δεν είχε πίσω του το ΚΚΕ. Η βρετανική πολιτική είχε, ωστόσο, επιλέξει αμετακίνητα τη στήριξη του βασιλιά. Η στάση αυτή εκφραζόταν τόσο από τον Τσώρτσιλ όσο και από το Υπουργείο Εξωτερικών. Για τον λόγο αυτό, ο Pirie και οι απόψεις του δεν επηρέασαν τη βρετανική εξωτερική πολιτική, ειδικά μετά την ήττα του Afrika Korps του Ρόμμελ (Johannes Erwin Eugen Rommel), οπότε μειώθηκε η ανάγκη αποτελεσματικής αντίστασης στην Ελλάδα. Στον Ian Pirie οφείλουμε, όμως, τη γραπτή καταγραφή «της ιστορίας πίσω από την ιστορία». Η Έκθεσή του μας εντάσσει στην ατμόσφαιρα της εποχής και τις επιλογές που ακόμη υπήρχαν για την Ελλάδα, με λεπτομερή ανάλυση και υποσύλλωση με φρέσκα στοιχεία της στιγμής. Το επιχείρημά του δεν βολεύει καμία από τις πολωμένες πλευρές του εμφυλίου

που αργότερα ξέσπασε στην Ελλάδα, πράγμα που αιτιολογεί γιατί μόλις τώρα δημοσιεύεται στην ελληνική γλώσσα.

Η Έκθεση Pirie φωτίζει κατ' αρχάς την προκατοχική περίοδο και τα μεγάλα διλήμματα πολιτικής που ετίθεντο στην Ελλάδα και τη σύμμαχό της Βρετανία. Οι παρατηρήσεις του Pirie δείχνουν, πρώτον, το βάθος της πολιτικής του σκέψης, δεύτερον, την καλή και διαρκή πληροφόρηση που είχε για τις κυβερνητικές κινήσεις και, τρίτον, την επιλογή του μεταξύ των καλύτερων του είδους εκ μέρους των βρετανικών αρχών για το δύσκολο όσο και κρίσιμο ελληνικό μέτωπο που γεφύρωνε τη Νοτιοανατολική Ευρώπη με τη Βόρεια Αφρική. Είναι χαρακτηριστική η συμβουλή του προς τη βρετανική κυβέρνηση να μην προκαλέσει μια πρόωρη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο υπέρ της Βρετανίας γιατί αυτό θα προκαλούσε την οργή και του Άξονα και της ελληνικής κυβέρνησης. Επιπλέον, θα πήγαινε χαμένο το έργο που είχε συντελεστεί από τις βρετανικές μυστικές οργανώσεις εν όψει της εμπλοκής της Ελλάδας στον πόλεμο.

Ο Pirie και οι συνεργάτες του έκαναν εκ προοιμίου επαφές με Έλληνες που δρούσαν στις παρυφές της νομιμότητας ή θεωρούνταν παράνομοι, ώστε να προλειάνουν το έδαφος για τις μετέπειτα επιχειρήσεις τους. Οι άνθρωποι αυτοί, συνηθισμένοι στην ημι-παρანομία, γνώριζαν μυστικούς διαύλους επικοινωνίας και είχαν μάθει να δρουν στα σκοτεινά. Σε αυτό το πλαίσιο, ήλθαν σε συστηματικότερη επαφή οι Βρετανοί με τον πυρήνα του μετέπειτα ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, καθότι πίσω του κρυβόταν το ΚΚΕ, πολλά στελέχη του οποίου βρίσκονταν στη φυλακή ή είχαν μόλις βγει ως «δηλωσίες» με την περιφημη πολιτική του υπουργού Δημοσίας Τάξεως της δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά, Κωνσταντίνου Μανιαδάκη. Η βρετανική αποστολή αποτελούνταν από Βρετανούς επιχειρηματίες που μετριούνταν στα δάχτυλα του ενός χεριού και ονομάζονταν, όπως ταίριαζε, «απόστολοι». Ο Pirie ανέλαβε τις ελληνικές επιχειρήσεις όταν άρχισε ο

ελληνο-ιταλικός πόλεμος, έχοντας μαθητεύσει από τον Ιούνιο του 1940 δίπλα στον αρχηγό των «αποστόλων» H.J. Sinclair.

Κάθε μέθοδος ήταν επιτρεπτή σε συνθήκες πολέμου. Η χρηματοδότηση αποτελούσε βασικό μέσο αμοιβαίας δέσμευσης. Συχνά χρησιμοποιούνταν, επίσης, ο εκβιασμός και η δωροδοκία (τελωνειακών, οργανώσεων λαθρεμπόρων κτλ.). Δεν ήταν, άλλωστε, ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία φορά που χαμηλά μέσα χρησιμοποιούνταν για υψηλούς σκοπούς. Ο Pirie δίνει έμφαση στην ανάγκη εξεύρεσης «αξιόπιστων ντόπιων που θα διεκπεραιώνουν το έργο αυτό για λογαριασμό μας σε περιστάσεις υπό τις οποίες οιαδήποτε ενέργεια από έναν Άγγλο στην Ελλάδα θα ήταν υπερβολικά προφανής». Τα τοπικά υπόγεια και αξιόπιστα δίκτυα ήταν εξόχως σημαντικά, προκειμένου να ευοδωθούν οι ενέργειες δολιοφθοράς. Απαιτούσαν αφοσίωση και επένδυση χρόνου για να εκπαιδευθούν οι ντόπιοι. Αυτό δύσκολα θα ήταν επιτυχές αν δεν είχαν μια ρανίδα πατριωτισμού μέσα τους. Γιατί όταν οι Βρετανοί θα αποσύρονταν μόλις καταλαμβανόταν η χώρα από τον Άξονα, οι ντόπιοι έπρεπε να συνεχίσουν. Πράγματι, μετά την επιβολή της Κατοχής στην Ελλάδα, μεγάλο μέρος των μυστικών βρετανικών δραστηριοτήτων πέρασε σε Έλληνες, γιατί οι Βρετανοί έπρεπε να εξαφανιστούν ή να λειτουργούν υπό άκρα μυστικότητα. Ενεργοποίησαν δε ολόένα περισσότερους Έλληνες από όλες τις πολιτικές πλευρές, αφού οι βρετανικές υπηρεσίες δεν μπορούσαν να αποσπάσουν για την Ελλάδα δυνάμεις από άλλα μέτωπα.

Από την άλλη πλευρά, τα περιθώρια δράσης της SOE διευρύνθηκαν, γιατί κατέρρευσε ή υπολειπόμενες δομές, όπως το βρετανικό Υπουργείο Πληροφοριών, με συνέπεια να καλύψει εν μέρει η SOE το κενό. Οι εκπομπές της «Ελεύθερης Φωνής της Ελλάδας» βρίσκονταν επίσης υπό τον έλεγχο της SOE, γιατί η προπαγάνδα ήταν ένθεν κακειθεν βασικό εργαλείο επιρροής για το τι συνέβαινε στον πόλεμο. Θεμελιώδη στοιχεία επιρροής ήταν εξάλλου οι εφημερίδες, τόσο για να δίνουν έμπνευση στα ελληνικά στρατεύματα,

όπως το εβδομαδιαίο έντυπο *Κεραυνός*, όσο και για να βάλλουν εναντίον των Ιταλών π.χ. στα υπό ιταλική διοίκηση Δωδεκάνησα, όπως η εβδομαδιαία *Δωδεκανησιακή*, όργανο της Δωδεκανησιακής Νεολαίας, και η *Εθνική Άμυνα*, μια δεκαπενθήμερη εφημερίδα με ισχυρές διασυνδέσεις στον χώρο του στρατού. Σημαντικός ήταν επίσης ο ρόλος της ελληνικής διασποράς, που στήριζε την ελληνική αντιστασιακή δράση. Ξεχωρίζουν οι ελληνικές κοινότητες στην Τουρκία και την Αίγυπτο, που διέθεταν μεγαλύτερη ευχέρεια δράσης και προμήθευαν κάθε λογής εφόδια (όπλα, τροφή, φάρμακα κτλ.). Η συμβολή τους στην ελληνική Αντίσταση είναι αναγκαίο να μελετηθεί συστηματικότερα στο μέλλον.

Η Έκθεση Pirie δεν μένει μόνο στα επιχειρησιακά θέματα. Αγγίζει και τα βαθύτερα πολιτικά ζητήματα. Είναι αρκετά μελετημένη και τεκμηριωμένη η αντίθεση του βρετανικού Υπουργείου Άμυνας και του Υπουργείου Εξωτερικών για το πολιτειακό και την επιστροφή του βασιλιά στην Αθήνα χωρίς δημοψήφισμα μετά το τέλος της Κατοχής. Η SOE συνεργαζόταν στενά με το Υπουργείο Εξωτερικών, αλλά, έχοντας εμπειρία από πρώτο χέρι στην Ελλάδα, έτεινε περισσότερο στη μη επιστροφή του βασιλιά χωρίς δημοψήφισμα, γιατί θεωρούσε ότι αυτό θα έριχνε λάδι στη φωτιά της αντίδρασης. Ο βασιλιάς Γεώργιος Β΄ ήταν υπερβολικά ταυτισμένος με το καθεστώς της 4ης Αυγούστου και δεν ενέπνεε «τη λαϊκή φαντασία», ενώ ήταν περισσότερο δημοφιλής στον στρατό παρά στον κόσμο. Είχε επωμιστεί όλες τις αμαρτίες του παρελθόντος, αφού και ο ίδιος ο Μεταξάς είχε σταματήσει πριν από την έναρξη του ελληνο-ιταλικού πολέμου να αναφέρεται στο «τεταρτοαυγουστιανό» καθεστώς του, επενδύοντας περισσότερο στον πατριωτισμό των Ελλήνων όσο προχωρούσε η χώρα προς τον πόλεμο. Πίστευε, και ορθά, ότι αυτό θα έσωζε τη φήμη και την υστεροφημία του. Αντίθετα, ο βασιλιάς παρέμεινε δημοσίως πιστός στις πολιτικές επιλογές του. Μετά τον θάνατο του Μεταξά (29 Ιανουαρίου 1941), τέθηκε επικεφαλής της

εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης διατηρώντας πολλούς υπουργούς της δικτατορίας Μεταξά (π.χ. τον υπουργό Εργασίας Αριστεΐδη Δημητράτο). Για την πολιτική αυτή επικρίθηκε έντονα και αποξένωσε περαιτέρω τους βενιζελικούς, τους οποίους χρειαζόταν για να αντιμετωπίσει το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, δηλαδή το ΚΚΕ και στο βάθος την ΕΣΣΔ, η οποία κέρδιζε σε δημοφιλία σε όλη την κατεχόμενη χώρα. Αλλά η SOE δεν είχε εναλλακτική από το να υποστηρίξει την αποτελεσματικότερη οργάνωση του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στις δολιοφθορές, δεδομένου ότι πρώτα απ' όλα έπρεπε να ηττηθεί ο Άξονας. Άρα υπήρχε βαθύ ρήγμα μεταξύ αφενός των πρακτόρων που είχαν άμεση σχέση με την κατεχόμενη Ελλάδα και αφετέρου της εξόριστης κυβέρνησης, όπως και της βρετανικής ηγεσίας που τη στήριζε.

Η Έκθεση Pirie αποδίδει μεγάλη σημασία στην εθνική ενότητα όσο αντιμετωπιζόταν ο εχθρός. Αυτή ήταν η βάση για να επιτύχει η SOE τους στόχους της. Τα πράγματα, όμως, δεν ακολούθησαν αυτή τη λογική. Από την αρχή της Κατοχής εκδηλώθηκε πικρία για τη θετική στάση του βασιλιά προς τη δικτατορία Μεταξά, η οποία είχε απισχάνσει όλα τα κόμματα. Οι αξιωματικοί της SOE μετέφεραν την αντίθεση των περισσότερων Ελλήνων πολιτικών αρχηγών στην επιστροφή του βασιλιά προτού γίνει δημοψήφισμα για το πολιτειακό. Στο σημείο αυτό, παρότι «έντονα αγγλόφιλοι», διαφωνούσαν τα μάλα με τον Τσώρτσιλ, ο οποίος συμβούλευε επίμονα τον Γεώργιο Β' να επιστρέψει αμέσως μετά το τέλος της Κατοχής στην Αθήνα. Στους αρχηγούς αυτούς περιλαμβάνονταν, κατά την Έκθεση, οι Θεμιστοκλής Σοφούλης, Γεώργιος Καφαντάρης, Αλέξανδρος Μυλωνάς, Γεώργιος Παπανδρέου, Ιωάννης Σοφιανόπουλος, Πέτρος Ράλλης, Στέφανος Στεφανόπουλος, Στυλιανός Γονατάς, Δημήτριος Μάξιμος, Μιχαήλ Κύρκος κ.ά. Δεν υπέγραψαν τη σχετική διακήρυξη (γνωστή ως «πρωτόκολλο των κομμάτων») στις 31 Μαρτίου 1942 προς τον βασιλιά οι Ντίνος Τσαλδάρης, Γεώργιος Πεσμαζόγλου και Πέτρος Μαυρομιχάλης.

Επιφυλακτικός ήταν ο Pirie στην Έκθεση και έναντι του Παναγιώτη Κανελλόπουλου. Παραθέτει μια αναφορά του συνεργάτη του «Οδυσσέα», ο οποίος τον θεωρούσε «τυχοδιώκτη». Παρότι ο «Οδυσσέας» δεν θεωρείται «ενδεχομένως ο καταλληλότερος» που «θα ενέπνεε την απαραίτητη εμπιστοσύνη σε ανθρώπους του διαμετρήματος του Κανελλόπουλου...», αναφέρεται στην Έκθεση Pirie ειρωνικά ότι δεν μπορούσε να διαπιστωθεί αν ο Κανελλόπουλος είχε αρνηθεί να υπογράψει το «πρωτόκολλο των κομμάτων» ή εάν δεν μπόρεσε να υπογράψει λόγω του ότι ήταν φυγάς. Ο Κανελλόπουλος έφυγε κρυφά από την Ελλάδα για το Κάιρο την ίδια μέρα που υπογράφηκε το «πρωτόκολλο» και θεωρούσε, όπως και ο βασιλιάς, ότι προτεραιότητα είχε η συνέχιση του πολέμου στο πλευρό των Συμμάχων. Στο Κάιρο ορίστηκε αντιπρόεδρος της εξόριστης κυβέρνησης του Εμμανουήλ Τσουδερού στις 2 Μαΐου 1942, θέση στην οποία παρέμεινε μέχρι τον Μάρτιο του 1943. Γενικά, η Έκθεση περιγράφει τον κύκλο πέριξ του βασιλιά απερίφραστα ως «προδοτικό». Προειδοποιεί με ανατριχιαστική ακρίβεια εν έτει 1942, πολύ πριν από τα Δεκεμβριανά του 1944, ότι «θα έχουμε εξαιρετικά δυσάρεστες εξελίξεις στην Ελλάδα [...] παρότι στόχος της Κυβέρνησης της Αυτού Μεγαλειότητος είναι να ενώσει τον ελληνικό λαό κατά του Άξονα και να τον συσπειρώσει γύρω από τον Βασιλιά και τη νυν κυβέρνησή του, εάν [η βρετανική κυβέρνηση] συνεχίσει έτσι, μάλλον θα καταλήξει να διχάσει τη χώρα και, εάν οι Δημοκρατικοί έχουν την πλειοψηφία, θα τους αναγκάσει να στραφούν στη Ρωσία αντί σε εμάς».

Η Έκθεση Pirie φωτίζει και μια άλλη πλευρά, που σπάνια συζητείται στην «αντι-πραγματική» (counterfactual) θεώρηση των μετέπειτα τραγικών εξελίξεων στην Ελλάδα. «Τι θα είχε γίνει εάν...» είχε επιτύχει η πρόταση του Pirie και των συνεργατών του να βρουν αρχηγούς με συνωμοτική πείρα στους βενιζελικούς αξιωματικούς που είχαν καθαιρεθεί μετά το κίνημα του 1935 και «βγήκαν στο

βουνό» προκειμένου να συμμετάσχουν στην Αντίσταση. Η SOE πρότεινε να συμπορευτούν με τους κομμουνιστές και την άκρα αριστερά, αλλά να επικρατήσουν εκείνοι με τη βοήθεια της Βρετανίας. Για να συμβεί αυτό, όμως, όφειλε το Foreign Office να παύσει να επενδύει στον βασιλιά και τους φιλοβασιλικούς, όπως έκανε μετά την πτώση του Ελευθερίου Βενιζέλου για να αποφύγει τον Διχασμό. Όμως, αυτό δεν συνέβη. Η φιλοβασιλική εμμονή του Foreign Office είχε ως συνέπεια να αδρανοποιησει τους βενιζελικούς επειδή έτρεφαν φιλοβρετανικά αισθήματα. Έτσι, δεν μπόρεσαν να κινητοποιηθούν εγκαίρως και συντεταγμένα εναντίον της επιστροφής του βασιλιά κόβοντας τον δρόμο σε ένα δικό τους domain reserve στο ΚΚΕ και στο ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Τελικά, η αριστερά πρωτοστάτησε στην αντιβασιλική κινητοποίηση, ενισχυμένη καθώς αισθανόταν από την πρωτοκαθεδρία της στην Αντίσταση.

Η βρετανική κυβέρνηση ευνόησε αυτή την παρεξήγηση, γιατί θεωρούσε ότι οι αποφασισμένοι κομμουνιστές ήταν χρήσιμοι για την Αντίσταση εναντίον του Άξονα, αλλά θα αναγκάζονταν να εγκαταλείψουν πιθανές βλέψεις για κατάληψη της εξουσίας. Στο πίσω μέρος του μυαλού τους, οι Βρετανοί υπολόγιζαν ότι η πίστη των κομμουνιστών στον Στάλιν θα τους οδηγούσε στην υιοθέτηση της συμπεριφοράς που θα συμφωνούσε ο Τσώρτσιλ μαζί του – όπως και έγινε στη Συμφωνία των Ποσοστών (12 Οκτωβρίου 1944). Η βρετανική πολιτική εμπεριείχε, όμως, τα σπέρματα της εμφύλιας σύγκρουσης. Γιατί οι κομμουνιστές δεν ελέγχονταν πλήρως από τον Στάλιν –τουλάχιστον μέχρις ότου γυρίσει ο Νίκος Ζαχαριάδης την άνοιξη του 1945 φροντίδι των Βρετανών από το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Νταχάου– και επεδίωξαν να αναστρέψουν τα τετελεσμένα της Συμφωνίας των Ποσοστών στα Δεκεμβριανά του 1944. Είχαν δε μεγάλη λαϊκή απήχηση γιατί συμπεριέλαβαν στο πρόγραμμά τους τον αντιμοναρχισμό, ως διάχυτη αρχή, πέρα από τις παρυφές του ΚΚΕ, προλαβαίνοντας τους βενιζελικούς, οι οποίοι τελικά αναγκάστηκαν

να αποδεχθούν τη βασιλεία. Το αποτέλεσμα ήταν το ΚΚΕ να αλώσει, ως προς το πολιτειακό, τη βενιζελική παράταξη – και όχι το αντίθετο, όπως πρότεινε αρχικά η Έκθεση.

Μέσα από τις σελίδες της Έκθεσης Pirie παρακολουθούμε την πορεία της Ελλάδας από την προπολεμική περίοδο, στον πόλεμο και την Κατοχή. Όσο περνούν οι σελίδες, ο ρυθμός γίνεται γρηγορότερος, ασθματικός, γιατί οι συνθήκες γίνονται ακραίες και ασθματικές. Η Έκθεση καταγράφει ενέργειες που άλλοτε πετύχαιναν και άλλοτε αναβάλλονταν ή ματαιώνονταν γιατί δεν το επέτρεπαν οι συνθήκες ζωής και θανάτου που επικρατούσαν στην Κατοχή. Ξετυλίζονται μπροστά μας η χασοτική και επικίνδυνη φύση του πολέμου και της Κατοχής στην Ελλάδα, η πείνα και η δυστυχία, ενώ δεν σταματούν οι έριδες μεταξύ των αντιστασιακών ομάδων, οι οποίες ήλθαν πλήρως στο προσκήνιο μετά την Απελευθέρωση. Ο Pirie παρατηρεί τις διακυμάνσεις της συνεργασίας και αξιολογεί με στρατιωτική ακρίβεια την αποτελεσματικότητα της SOE στην Ελλάδα. Δείχνει πώς η SOE Καΐρου, το Υπουργείο Εξωτερικών της Βρετανίας και η ελληνική εξόριστη κυβέρνηση δεν ήξεραν επακριβώς τι γίνεται μέσα στη χώρα και αγνοούσαν τις μαρτυρίες. Πίστευαν ότι ήθελαν να ακούσουν – με τα γνωστά θλιβερά αποτελέσματα.

Η Έκθεση Pirie διαφέρει από τις κλασικές ακαδημαϊκές αναλύσεις γιατί δίνει στον αναγνώστη πληροφορίες επί του πεδίου και τον αφήνει να τις αξιολογεί εις το διηνεκές. Δεν μεταφέρει στον αναγνώστη το κλίμα. Ο αναγνώστης ζει το κλίμα μέσα από ένα συναρπαστικό κατασκοπευτικό-πολιτικό-ιστορικό ανάγνωσμα. Η Έκθεση τον βάζει μέσα στην ατμόσφαιρα της Κατοχής, με τις απαγορεύσεις και τους κινδύνους, αλλά και την αισιοδοξία και τις κρυφές ελπίδες που κρύβονται πίσω από τα ψευδώνυμα, τις συνθηματικές λέξεις, τις επιχειρήσεις αντιπερισπασμού και τις τακτικές επιβίωσης ατόμων και ομάδων.

Η Έκθεση Rigie αποτελεί μια πρώτης τάξεως πρωτογενή πηγή για ιστορικούς και πολιτικούς επιστήμονες αναφορικά με τις επαφές με τοπικούς παράγοντες, τις δυσκολίες συντονισμού σε συνθήκες πολέμου, και την ευρύτερη βρετανική στρατηγική για την Ελλάδα και την Εγγύς Ανατολή (την Ανατολική Μεσόγειο, όπως θα λέγαμε σήμερα). Ταυτόχρονα, είναι ένα ανάγνωσμα που προσφέρεται στο ευρύ κοινό που ενδιαφέρεται να εντρυφήσει στις συνθήκες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα και στην αξιολόγηση της βρετανικής πολιτικής στην αρχή της Κατοχής. Στόχος είναι να αποτελέσει μια ψηφίδα γνώσης για τους Έλληνες που θέλουν να κατανοήσουν πώς αντιλαμβάνονταν τη χώρα τους εξωτερικές δυνάμεις. Σε τελευταία ανάλυση, πώς οδηγηθήκαμε στον εμφύλιο, για τον οποίο ακόμη λίγα και αποσπασματικά γνωρίζουμε.

Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου

Καθηγήτρια Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων Πανεπιστημίου Πειραιώς
Γενική Διευθύντρια Συμβουλίου Διεθνών Σχέσεων (CfIR)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΩΤΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΕΩΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Στις αρχές του 1940, τον Τομέα D¹ της υπηρεσίας που θα μετεξε-
λισσόταν στην SOE [Special Operations Executive]² εκπροσωπού-
σε στην Ελλάδα ο J.R. Shotton, ο οποίος αναφερόταν στον [διεγρά-
φη]³ στο Βελιγράδι.⁴ Στον ιδιωτικό βίο του, ο Shotton ήταν αντιπρό-
σωπος της Ingersoll-Rand στη Γιουγκοσλαβία, την Τουρκία και την
Ελλάδα και, παρότι γνώριζε αρκετά καλά την τελευταία αυτή χώρα,
δεν εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα παρά τον Φεβρουάριο του
1940· ακόμη και τότε, όμως, ήταν υποχρεωμένος να αφιερώνει ση-
μαντικό μέρος του χρόνου του στις εμπορικές του δραστηριότητες.

Όχι πως τα καθήκοντά του για λογαριασμό της Section D ήταν
ιδιαίτερος απαιτητικά. Σε ό,τι αφορούσε την Ελλάδα, δεν είχαν
προγραμματιστεί επιθέσεις στα δίκτυα μεταφοράς και η εργασία
του Shotton, σε μεγάλο βαθμό, συνίστατο στο να μελετά τρόπους
λαθραίας μεταφοράς εκρηκτικών και εξοπλισμού από την Ελλά-
δα στη Γιουγκοσλαβία. Εντούτοις κανένα από αυτά τα σχέδια δεν

---

1. Section D της SIS, το κομμάτι της SOE που προήλθε από την MI6/SIS. Στο
εξής: Section D.

2. Η ονομασία Special Operations Executive έχει κατά καιρούς αποδοθεί στην
ελληνική βιβλιογραφία με διάφορους τρόπους: Υπηρεσία Ειδικών Επιχειρή-
σεων / Διοίκηση Ειδικών Επιχειρήσεων / Διεύθυνση Ειδικών Υπηρεσιών / Ει-
δική Εκτελεστική Υπηρεσία / Εκτελεστικό Ειδικών Επιχειρήσεων κ.ο.κ.

3. Με την ένδειξη [διεγράφη] σημειώνονται οι λέξεις, τα ονόματα ή και τα
εκτενέστερα χωρία που έχουν απαλειφθεί στο πρωτότυπο.

4. Κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται για τον αντισυνταγματάρχη Julius Hanau
(1885-1943), πραγματικό όνομα Hannon, κωδικό όνομα Caesar.

είχε ευδοκιμήσει, όταν ο Arthur Goodwill,⁵ ο οποίος περιόδευε τότε στα Βαλκάνια εκ μέρους του Γραφείου του Λονδίνου, έφτασε στην Αθήνα στις αρχές Μαΐου 1940. Αποφάσισε ότι ο Shotton, τον οποίο περιέγραφε ως «της περιπατητικής σχολής», «δεν ήταν του διαμετρήματος που απαιτείται για να γίνει η δουλειά εδώ πέρα» και έστησε μια νέα οργάνωση.

Ο Goodwill ανέφερε ότι υπήρχε στην Αθήνα «ένας πυρήνας εξαιρετικά ικανών και απολύτως έμπιστων Βρετανών από τον επιχειρηματικό κόσμο». Από τα διαθέσιμα ταλέντα, ο Goodwill επέλεξε μια κλειστή ομάδα πέντε ατόμων, που έμειναν γνωστά ως «οι Απόστολοι» και τα οποία περιέγραψε ως εξής:

Matthew/Ματθαίος (Meikle): «Ευλογία. Κινεί τα νήματα. Εάν ζητήσει από οποιονδήποτε Άγγλο στην Ελλάδα να κάνει κάτι, θα γίνει. Μοιάζει με διευθυντή τραπέζης».

John/Ιωάννης (Kemp): «Μυαλό και πρωτοβουλία – αφεντικού του Meikle. Σχετικά νεαρός, αλλά είναι ουσιώδες να εξασφαλιστεί η υποστήριξή του».

Mark/Μάρκος (Sinclair):⁶ «Γραμματέας της Βρετανικής Λεγεώνας,⁷ αναγκαίος ως στρατολογητής – επίσης, πολύ ξεροκέφαλος, αυστηρός επικριτής κάθε επιπολαιότητας ή

---

5. Ο Arthur Goodwill ήταν πρώην διευθυντικό στέλεχος της εταιρείας Shell στην Αυστραλία και τότε επικεφαλής της Section D στη Μέση Ανατολή. Βλ. Πέτρος Στ. Μακρής-Στάικος, «Ο Άγγλος Πρόξενος»: *Ο υποπλοίαρχος Noël C. Rees και οι βρετανικές μυστικές υπηρεσίες, Ελλάδα – Μέση Ανατολή, 1939-1944*, Αθήνα, Ωκεανίδα, 2011, σ. 71. Θεόδωρος Σαμπατακάκης, *Οι βρετανικές υπηρεσίες κατά την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα*, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών, 2003, σσ. 108, 115.

6. Ο H.J. Sinclair ήταν αρχιμηχανικός της Athens and Piraeus Tramways Trust και επικεφαλής της αποθήκης των τροχιοδρόμων της Power and Traction Company.

7. British Legion: βρετανική ένωση αποστράτων που ιδρύθηκε το 1921.

αοριστίας στον σχεδιασμό. (Βοηθά επίσης στη λειτουργία της τοπικής οργάνωσης Παθητικής Αεράμυνας.)»⁸

Luke/Λουκάς (Saunders): «Πράκτορας των Lloyd's – διαθέτει πράκτορες σε κάθε λιμάνι κι έναν πλούτο πληροφοριών σε ναυτιλιακά ζητήματα».

Peter/Πέτρος (Bailey): «Επικεφαλής της εταιρείας για την αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας [Lake Copais Reclamation Company]. Πολύ θαρραλέος τύπος, προΐσταται ομάδας Άγγλων μηχανικών».

Παρά τις όποιες ενστάσεις στην ιδέα να τοποθετηθεί επικεφαλής της οργάνωσης άτομο μερικής απασχόλησης, αποφασίστηκε ο Sinclair να γίνει ο υπ' αρ. 1 για την Ελλάδα. Ο Goodwill δήλωσε ότι «τα προσόντα αυτού του ανθρώπου ήταν τόσο εξαιρετικά που, σε πρώτη φάση εν πάση περιπτώσει, θα ήταν κρίμα να τον χρησιμοποιήσουμε σε άλλη θέση εκτός από αυτήν του υπ' αρ. 1 [...] Χάρη στην κοινωνική και επαγγελματική θέση, τόσο του ίδιου όσο και των συνεργατών του, θα μπορούσε να ζητήσει και ουσιαστικά να εξασφαλίσει ό,τι κι αν θελήσει, π.χ. την απόσπαση προσωπικού βρετανικής υπηκοότητας σε ειδικά καθήκοντα, την παροχή εκρηκτικών από αγγλικές εταιρείες εγγειοβελτιωτικών έργων κτλ. Ο Sinclair ήταν επίσης Γραμματέας της Βρετανικής Λεγεώνας και γνώριζε προσωπικά την πλειονότητα των πρώην στρατιωτικών που βρίσκονταν στην Ελλάδα – μεταξύ των οποίων είναι και κάποιοι θαρραλέοι τύποι». Ο Goodwill συνεχίζει αναφέροντας πως αρχικός του στόχος ήταν να διορίσει κάποιον επικεφαλής πλήρους απασχόλησης, με υπ' αρ. 2 πιθανώς τον Sinclair. Αποφάσισε, εντούτοις, να ζητήσει να του στείλουν από το Λονδίνο έναν υπ' αρ. 2 πλήρους απασχόλησης, που θα λειτουργούσε ως σύνδεσμος μεταξύ, αφενός,

---

8. Στο πρωτότυπο: ARP – Air Raid Precautions.

των «Αποστόλων» και της οργάνωσης που αυτοί θα έστηναν, και, αφετέρου, των επίσημων βρετανικών αρχών, όπως ο Πρέσβης, ο Στρατιωτικός Ακόλουθος, [διεγράφη], οι πρόξενοι κτλ. Σε ό,τι αφορά την κάλυψη του υπ' αρ. 2, συμφωνήθηκε να υποβληθεί αίτημα για τον διορισμό ενός γραμματέα πλήρους απασχόλησης στην οργάνωση Παθητικής Αεράμυνας της βρετανικής κοινότητας. Αυτό κανονίστηκε με τη βοήθεια της Πρεσβείας, σχετικά με την οποία ο Goodwill δήλωσε ότι «διέθετε πρώτης τάξεως προσωπικό, το οποίο όχι μόνο δεν θα μας φέρει δυσκολίες, όπως αναμέναμε, αλλά αντιθέτως είναι πρόθυμο να βοηθήσει πολύ περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη πρεσβεία στα Βαλκάνια».

Σε ό,τι αφορά περαιτέρω λεπτομέρειες για τον απαιτούμενο τύπο συνεργάτη, αναφέρθηκε ότι πρέπει να είναι «ένας άνδρας που να υπηρετεί ήδη στην Παθητική Αεράμυνα, αν και προέχουν ο χαρακτήρας και οι ικανότητές του. Δεν έχει σημασία, επί της ουσίας, εάν γνωρίζει την Ελλάδα και την ελληνική γλώσσα, διότι ο στενός πυρήνας και τα άλλα μέλη της οργάνωσης θα του παράσχουν οτιδήποτε αναγκαίο. Να είστε σίγουροι γι' αυτό. Ωστόσο, η γνώση της Γαλλικής είναι σχεδόν απαραίτητη, αν και δεν χρειάζεται να την ομιλεί απταίστως. Επιπλέον, τα περισσότερα μέλη της οργάνωσης είναι απόστρατοι, συνεπώς ενδέχεται να είναι λανθασμένη η επιλογή ενός υπερβολικά νεαρού άνδρα. Ιδεώδης θα ήταν η επιλογή κάποιου μόνιμου στρατιωτικού, εφόσον διαθέτει την απαραίτητη φαιά ουσία. Θα τα πηγαίνει επίσης καλά με τον Στρατιωτικό Ακόλουθο, ο οποίος θα μας φανεί σίγουρα χρήσιμος για τα προβλήματα στην Αλβανία».

Αναφορικά με τη Θεσσαλονίκη, ο Goodwill, με τη βοήθεια του Α' Γραμματέως, κ. Caccia,⁹ στρατολόγησε κάποιον ταγματάρχη Menzies,¹⁰ επικεφαλής της Αυτοκρατορικής Επιτροπής Στρα-

---

9. Harold Caccia (1905-1990).

10. Ο Καναδός A.F. Menzies. Η Imperial War Graves Commission (αργότερα

πωτικών Τάφων στα Βαλκάνια, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για τους τάφους [Βρετανών πεσόντων] στη Γιουγκοσλαβία, τη Βουλγαρία, την Ελλάδα και σε ορισμένα από τα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου. Ο Menzies εστάλη αμέσως να εξετάσει τις «εγκαταστάσεις της Ελεύθερης Ζώνης στη Θεσσαλονίκη με στόχο την προώθηση υλικού στην Γιουγκοσλαβία διά των συνήθων εμπορικών διαύλων».

Πραγματοποιήθηκαν επίσης διάφορες συναντήσεις ήσσονος σημασίας του Goodwill με άλλα μέλη της βρετανικής παροικίας, π.χ.:

(α) Donaldson: Ιδιοκτήτης παντοπωλείου στη Θεσσαλονίκη, το οποίο είχε μια κάποια εισαγωγική δραστηριότητα.

(β) Farrar: Ήταν ένας από τους άνδρες του Λόρενς της Αραβίας και, τα τελευταία δέκα χρόνια, ταξίδευε τακτικά ανά την Ελλάδα ιστοπλοϊκώς. Είχε εργασία μερικής απασχόλησης (μόνο σαββατοκύριακα) ως επαγγελματίας στη Λέσχη Γκολφ Αθηνών.

(γ) Wilkinson: Είχε αναλάβει ένα σημαντικό εγγειοβελτιωτικό έργο στην περιοχή των Ιωαννίνων. Ο Wilkinson επρόκειτο να δημιουργήσει τη δική του οργάνωση πρακτόρων από έμπιστους εργάτες, να εξασφαλίσει τον εφοδιασμό με εκρηκτικά «φουσκώνοντας» τις σχετικές παραγγελίες του και να φροντίσει για τη μεταφορά τους εκείθεν των συνόρων, στην Αλβανία.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες των «Αποστόλων» και την οργάνωσή τους, ο Goodwill τους έδωσε την εντολή να εξασφαλίσουν εκρηκτικά και να τα μεταφέρουν στην Αλβανία, προκειμένου να καθυστερήσουν οποιαδήποτε «προέλαση των Ιταλών προς τη Θεσσαλονίκη, έτσι ώστε να μας δοθεί ο χρόνος να αποβιβάσουμε τα αναγκαία στρατεύματα». Ο Goodwill κατέληγε λέγοντας: «Είναι

Commonwealth War Graves Commission) δημιουργήθηκε τον Μάιο του 1917 με στόχο τον εντοπισμό και τη συντήρηση των τάφων των μελών της βρετανικής κοινοπολιτείας που έπεσαν στα πεδία των μαχών κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (αργότερα και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου).

εξαιρετικά επείγον να διασαφηνιστεί όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρα η πολιτική μας στον Sinclair [...] Μήπως να του αποσταλεί μια σαφής επιστολή με κατευθυντήριες οδηγίες, στην οποία να καθορίζεται, όσο το δυνατόν ευκρινέστερα, τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνει, ενημερώνοντάς τον για συγκεκριμένες εργασίες που θα πρέπει να αναλάβει;».

Έχοντας κανονίσει τα ανωτέρω και δώσει τις σχετικές εντολές, ο Goodwill αναχώρησε περί τα τέλη Μαΐου για την Αλεξάνδρεια.

Πράγματι, η ακόλουθη επιστολή με κατευθυντήριες οδηγίες εστάλη από το Γραφείο του Λονδίνου στον Sinclair στις 25 Μαΐου 1940, υπογεγραμμένη από τον George Taylor,¹¹ τότε επικεφαλής του Τμήματος Βαλκανίων:

Αγαπητέ Sinclair,

Ο Goodwill πρότεινε να σου στείλω μια επιστολή με γενικές οδηγίες ως προς το έργο που θα επιχειρήσει να φέρει σε πέρας η οργάνωσή μας στην Ελλάδα.

Σου εκθέτω παρακάτω τους βασικούς στόχους μας, σε πέντε ενότητες, με ορισμένα σχόλια σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θεωρώ ότι πρέπει να προχωρήσουμε ώστε να τους επιτύχουμε.

Αντιλαμβάνομαι ασφαλώς ότι αυτές οι οδηγίες δεν θα είναι τόσο συγκεκριμένες όσο ενδεχομένως θα επιθυμούσες. Ωστόσο, είναι αδύνατον από αυτή την απόσταση να εξειδικευτούν περισσότερο – και βέβαια, όπως σου έχω αναφέρει σε άλλη επιστολή,

---

11. Ο George Taylor (1903-1979), πολυεκατομμυριούχος βιομήχανος από την Αυστραλία, ήταν υπαρχηγός του συνταγματάρχη Lawrence Grand και συνδημιουργός της Section D, της οποίας ανέλαβε επικεφαλής για τα Βαλκάνια. Αργότερα έγινε διευθυντής των επιχειρήσεων της SOE και μετά υπεύθυνος της SOE στο Λονδίνο, μεταξύ άλλων, και για την SOE Καΐρου.

αναμένεται να μας δοθεί η δυνατότητα να συζητήσουμε όλα αυτά τα προβλήματα επιτόπου σε μία εβδομάδα περίπου.

Οι βασικοί μας στόχοι έχουν ως εξής: (Έχε, ωστόσο, κατά νου ότι δεν παρατίθενται με σειρά σπουδαιότητας και ότι δεν αποτυπώνουν με οριστικό τρόπο τις προτεραιότητές μας. Όπως θα δεις, ορισμένοι αλληλεπικαλύπτονται, καθώς πρέπει να διαχειριστούμε ποικίλες δυνατές εξελίξεις της κατάστασης.)

A. ΔΙΚΤΥΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ:

Το ζητούμενο είναι να χρησιμοποιηθεί η Ελλάδα ως δίαυλος για τη μεταφορά υλικού σε άλλες χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης, και ειδικότερα στη Γιουγκοσλαβία. Θεωρώ ότι τα προβλήματα μπορούν να συνοψιστούν υπό τη μορφή των ακόλουθων βασικών τίτλων:

(1) Μεταφορά υλικού στην Ελλάδα

Αυτό μπορεί να γίνει:

(α) Είτε, ευθέως, μέσω λαθραίας διακίνησης· π.χ. αποβιβάζοντας υλικό στις ελληνικές ακτές και μεταφέροντάς το στα ενδότερα.

(β) Είτε με εισαγωγή των υλικών μας συγκεκαλυμμένα, διά των συνήθων εμπορικών διαύλων.

(i) Θα μπορούσαμε ενδεχομένως να τα εισαγάγουμε μέσα σε μπάλες βαμβακιού ή κάποιο συναφές εμπόρευμα από την Αλεξάνδρεια ή

(ii) Να τα εισαγάγουμε από τις αποθήκες στη Χάιφα με ειδικές μεθόδους που θα συζητήσω μαζί σου μόλις φτάσω.

Αμφότερες οι μέθοδοι απαιτούν, από ό,τι αντιλαμβάνομαι, μια κάποια οργάνωση για την παραλαβή των υλικών, είτε κάνοντας επαφές με υπάρχουσες οργανώσεις λαθρεμπορίου είτε αποκτώντας επαφές με τελωνειακούς, τους οποίους ίσως χρειαστεί να δωροδοκήσουμε, καθώς και, σε κάθε περίπτωση, να προβλεφθεί

κάποιο άτομο που θα παρακολουθεί τον εκτελωνισμό των ειδών.
[Διεγράφη]

(2) Αποθήκευση υλικού εν αναμονή μεταφοράς

Για τα όποια υλικά εισάγονται κατ' αυτό τον λαθραίο τρόπο, είτε μεταφέρονται σε αποθήκες στην ενδοχώρα, σε λιγότερο ή περισσότερο μόνιμη βάση, είτε βρίσκονται καθ' οδόν προς τη Γιουγκοσλαβία, θα είναι αναγκαία η εξασφάλιση αποθηκευτικών εγκαταστάσεων μέσα ή κοντά στην Αθήνα ή/και στη Θεσσαλονίκη ή σε άλλα λιμάνια, όπου να μπορούν να παραμείνουν μέχρις ότου να προωθηθούν στον προορισμό τους.

(3) Γραμμή μεταφορών μέσω Ελλάδος και εκείθεν των συνόρων

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ίσως να είναι δυνατή η απευθείας προώθηση του υλικού σιδηροδρομικώς ή οδικώς από τον λιμένα αφίξεως στην αποθήκη προορισμού· ειδικά όμως στην περίπτωση των εφοδίων με προορισμό τη Γιουγκοσλαβία, νομίζω πως θα πρέπει επίσης να μερμνήσουμε για την πιθανότητα να χρειαστεί να τα μεταφέρουμε σταδιακά, έως τα σύνορα και πέραν αυτών, έως ότου να μπορούν να παραληφθούν από άτομα στην άλλη πλευρά.

(4) Όπως προκύπτει άμεσα από τα ανωτέρω, θα καταστεί αναγκαίο να επεξεργαστούμε ένα σύστημα επαφών με την οργάνωσή μας στη Γιουγκοσλαβία, η οποία θα ενεργεί με έδρα τα Σκόπια.

Σε ό,τι αφορά όλες τις ανωτέρω ενέργειες, πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι δεν επιθυμούμε να έρθουμε σε αντιπαράθεση με την ελληνική κυβέρνηση και ότι πρέπει είτε να φροντίσουμε οι δραστηριότητές μας να είναι μυστικές είτε να είμαστε σίγουροι εκ των προτέρων ότι, ανεξαρτήτως μεθόδου, θα έχουμε διασφαλίσει έως κάποιον βαθμό την ανοχή των αξιωματούχων.

Β. ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΔΟΛΙΟΦΘΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

Σκοπός μας εδώ είναι να βρεθούμε σε θέση να διεξαγάγουμε χρήσιμες ενέργειες δολιοφθοράς σε αυτή καθεαυτή την Ελλάδα *αφότου* εμπλακεί στον Πόλεμο – δηλαδή, επί της ουσίας, μετά την ιταλική εισβολή. Θα ήθελα να τονίσω μετ’ επιτάσεως ότι, έτσι όπως έχουν τα πράγματα επί του παρόντος, δεν μας επιτρέπεται να πραγματοποιήσουμε καμία ενέργεια δολιοφθοράς στην Ελλάδα που να στρέφεται κατά των συμφερόντων της ελληνικής κυβέρνησης. Πιθανώς να υπάρξουν κατά καιρούς οι κατάλληλες περιστάσεις για την πραγματοποίηση επιθέσεων εναντίον γερμανικών ιδιοκτησιών στην Ελλάδα χωρίς να βλαφθούν οι ίδιοι οι Έλληνες. Ωστόσο, έστω και σε αυτή την περίπτωση, πρέπει να λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι η ουδετερότητα της Ελλάδας, προς το παρόν, αποβαίνει οπωσδήποτε προς όφελός της και ότι, εάν ενεργήσουμε στην Ελλάδα κατά τρόπον ώστε να θιγεί η ελληνική ουδετερότητα έναντι των Γερμανών και των Ιταλών, θα προκαλέσουμε την εχθρότητα της ελληνικής κυβέρνησης – και αυτό ακριβώς θέλουμε να αποφύγουμε.

Επομένως, σε γενικές γραμμές, μέχρι να εμπλακεί η Ελλάδα αφ’ εαυτής στον Πόλεμο, δεν πρέπει να διεξαγάγουμε επιχειρήσεις δολιοφθοράς εναντίον γερμανικών ιδιοκτησιών στην Ελλάδα· όλες δε οι προετοιμασίες μας, με στόχο να είμαστε σε θέση να πραγματοποιήσουμε τέτοιες ενέργειες, θα πρέπει να γίνονται με μυστικότητα, προκειμένου να μη θέσουμε σε κίνδυνο τη σχέση των Ελλήνων με τους Γερμανούς ή τους Ιταλούς.

Δίνω ιδιαίτερη έμφαση σε αυτή τη βασική κατευθυντήρια αρχή, λόγω του ότι ευελπιστούμε μία ημεπίσημη, τουλάχιστον, στρατιωτική αποστολή να γίνει σύντομα δεκτή από την ελληνική κυβέρνηση, προκειμένου να τη συνδράμει και να τη συμβουλευθεί αναφορικά με σχέδια καταστροφών, σε περίπτωση εισβολής. Θα ήταν πολύ λυπηρό εάν οποιαδήποτε δική μας

ενέργεια μείωνε τις πιθανότητες αποδοχής αυτής της αποστολής από την ελληνική κυβέρνηση.

Αναφέρω κάτωθι τα κύρια προβλήματα που παρουσιάζει, κατά τη γνώμη μου, η επίτευξη του στόχου Β.

Θα διαπιστώσεις ότι τα πρώτα τρία προβλήματα είναι σε μεγάλο βαθμό αλληλένδετα και ότι η επίλυσή τους απαιτεί κάποιου είδους συμβιβασμό μεταξύ τριών μεταβαλλόμενων και όχι πάντοτε συμβατών μεταξύ τους απαιτήσεων:

(1). Προσωπικό

Οφείλουμε να βρούμε αξιόπιστους ντόπιους που θα διεκπεραιώνουν το έργο αυτό για λογαριασμό μας σε περιστάσεις υπό τις οποίες οιαδήποτε ενέργεια από έναν Άγγλο στην Ελλάδα θα ήταν υπερβολικά προφανής. Πρέπει επίσης να έχουμε ιδιαιτέρως υπόψη μας ότι είναι αναγκαίο να αναζητήσουμε για την οργάνωσή μας ανθρώπους που θα μπορούν να παραμείνουν στα κατάλληλα σημεία μέσα στη χώρα ακόμη και αφότου αυτή θα έχει καταληφθεί από τον εχθρό και αφότου όλο το αγγλικό προσωπικό θα έχει υποχρεωθεί να αποσυρθεί.

(2). Αποθήκες

Το ζητούμενο είναι να εγκαταστήσουμε μυστικές αποθήκες υλικού στα κατάλληλα σημεία, οι οποίες θα λειτουργούν με τη βοήθεια του αναφερθέντος στην ανωτέρω παράγραφο προσωπικού και δεν θα απέχουν πολύ από τους στόχους που περιγράφονται στην κάτωθι παράγραφο. Εσείς που βρίσκεστε επιτόπου οφείλετε να κρίνετε εάν και πώς πρέπει να οργανωθούν αυτές οι αποθήκες και εγώ το μόνο που οφείλω να υπογραμμίσω είναι ότι οι χώροι αυτοί θα πρέπει να μπορούν να κρατηθούν μυστικοί.

(3). Στόχοι

Οι στόχοι για τη δραστηριότητά μας στην Ελλάδα, αφότου εμπλακεί στον πόλεμο, θα είναι οι εξής:

(α) Στρατηγικά σημεία του δικτύου μεταφορών βάσει της υπόθεσης ότι έχουμε να κάνουμε με ιταλική εισβολή και

(β) Υπάρχουσες υποδομές, όπως εγκαταστάσεις ηλεκτρισμού, αποθήκες πετρελαίου κτλ., οι οποίες, εάν εγκαταλείπονταν άθικτες, θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν στον εχθρό.

Προφανώς, ο κατάλογος των στόχων μπορεί να καταρτιστεί μόνον επιτόπου, κατόπιν συζήτησης εκ του σύνεγγυς, και για το θέμα αυτό πρέπει να ζητήσουμε τη συμβουλή του Στρατιωτικού Ακολουθού και, ασφαλώς, ενός Βοηθού Στρατιωτικού Ακολουθού ο οποίος μπορεί να σταλεί ειδικά για τον σκοπό αυτό. (Σημείωση: ένας τέτοιος Βοηθός Στρατιωτικός Ακόλουθος ήταν ο ταγματάρχης Bill Barbrook, εκπρόσωπος της MI[R],¹² ο οποίος θα έκανε πολύ σύντομα την εμφάνισή του.)

Καταρτίζοντας τον κατάλογο των στόχων μας, πρέπει να έχουμε πάντοτε κατά νου ότι οι πόροι μας είναι περιορισμένοι, τόσο σε ό,τι αφορά το υλικό όσο και το προσωπικό, και ότι είναι καλύτερο να εστιάσουμε σε στόχους που ξέρουμε ότι μπορούμε να διαχειριστούμε, αντί να καταστρώνουμε πιο περίπλοκα σχέδια τα οποία, επί της ουσίας, δεν έχουμε τη δυνατότητα να υλοποιήσουμε. Μια άλλη παρατήρηση είναι ότι δεν θέλουμε να αναπαραγάγουμε, εφόσον δεν υφίσταται η ανάγκη, ενέργειες καταστροφών που έχει ήδη προγραμματίσει ο ελληνικός στρατός και έχει πιθανότητες, ευλόγως, να φέρει σε πέρας επιτυχώς.

(4). Επικοινωνία

Πρέπει εκ των προτέρων να μεριμνήσουμε για το ενδεχόμενο να χρειαστεί να επιστρέψουμε και να εργαστούμε στην Ελλάδα μετά την κατάληψή της από τον εχθρό. Ως εκ τούτου,

---

12. MI(R): Military Intelligence (Research) – Στρατιωτική Υπηρεσία Πληροφοριών (Τμήμα Ερευνών). Οι αποστολές της MI(R) μπορούσαν να εκτελεστούν από ένστολες μονάδες, σε αντιδιαστολή με τις αποστολές της Section D που ήταν μυστικές και απόρρητες.

ορισμένα σχέδια πρέπει να καταρτιστούν από τώρα, έτσι ώστε να διατηρηθεί η επαφή με τα εντόπια μέλη της οργάνωσής μας στην Ελλάδα, αφού θα έχουμε αποχωρήσει από οιαδήποτε συγκεκριμένη περιοχή.

Γ. ALBANIA:

Εν προκειμένω, γενικός σκοπός μας είναι να προκαλέσουμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αναστάτωση στους Ιταλούς στην Αλβανία, μόλις μπει η Ιταλία στον Πόλεμο, σύμφωνα με αμφότερα τα ακόλουθα:

(α) Υποκινώντας αλβανική εξέγερση κατά της ιταλικής κατοχής (κάτι τέτοιο μάλλον θα είναι εφικτό μόνο στη βόρεια Αλβανία και μπορεί να μη σε αφορά τόσο πολύ).

(β) Ωθώντας τους Αλβανούς να κάνουν δολιοφθορές σε διαδρομές που θα ακολουθήσουν οι ιταλικές δυνάμεις για να εισβάλουν στην Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία. (Κατά τη γνώμη μου, τα βασικά προβλήματα ως προς αυτό τον στόχο συνοψίζονται κατά τον συνήθη τρόπο σε τρεις παραγράφους:)

(i) Το ζήτημα του προσωπικού αποτελεί πρωτίστως πρόβλημα επαφών με τους Αλβανούς, αναζήτησης όσων θα είναι έτοιμοι να μπουν στο παιχνίδι μας, επιλογής χρήσιμων παικτών και καθοδήγησης των δραστηριοτήτων τους. Κατά τη γνώμη μου, το πρόβλημα των επαφών μπορεί να συνοψιστεί και πάλι σε δύο σημεία:

(α) Περισσότερο ή λιγότερο άμεσες επαφές με εν δυνάμει χρήσιμα άτομα στην Αλβανία (κάτι που, βεβαίως, μπορεί να γίνει από αμφότερες την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία, με την κάθε πλευρά να ενημερώνει την άλλη για τις ενέργειές της).

(β) Δημιουργία επαφών με τους πρόσφυγες στην Κωνσταντινούπολη, την Αθήνα και την Άγκυρα ή οπουδήποτε αλλού, διαλέγοντας τους λιγότερο αναξιόπιστους και, ει δυνατόν, κάνοντάς τους να συνεργαστούν μαζί μας.

Είναι περιττό, ασφαλώς, να τονίσω πόσο ευαίσθητο είναι το όλο θέμα και πόσο προσεκτικά πρέπει να προχωρήσουμε. Προφανώς, δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι χωρίς τη συμβουλή ειδημόνων. Συμφώνησα με το Αρχηγείο εδώ να τηλεγραφήσει στον [διεγράφη] για να του δοθεί η πλήρης διακριτική ευχέρεια να μας επιτρέψει να χρησιμοποιήσουμε τον βασικό του σύνδεσμο στην Αλβανία, την [διεγράφη], στον βαθμό που κατά τη γνώμη του αρμόζει. Έχω την εντύπωση, από την αναφορά του Goodwill, ότι, εφόσον του δοθεί ελευθερία κινήσεων από το Αρχηγείο, ο άνθρωπός μας θα είναι αρκετά γενναιόδωρος. Ελπίζω να καταφέρουμε να βρούμε και άλλες πηγές εκτός από αυτή την κυρία.

(ii) Ως προς την αποθήκευση υλικού, νομίζω ότι τα ζητούμενα είναι η επιλογή στρατηγικής σημασίας πόλεων και χώρων στην Αλβανία και κατόπιν η μέριμνα για τη λαθραία μεταφορά του υλικού εκείθεν των συνόρων.

(iii) Στόχοι για δολιοφθορές στην Αλβανία. Προκειμένου να ανασχεθεί η ιταλική προέλαση, μάλλον θα περιοριστούμε κυρίως σε γέφυρες κτλ., και το θέμα αυτό θα χρειαστεί να συζητηθεί με τον Στρατιωτικό Ακόλουθο, όπως άλλωστε και το θέμα παρεμφερών στόχων στην Ελλάδα.

Δ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ:

Εκτός της Αλβανίας, υπάρχουν άλλα δύο σημεία στα οποία οι Ιταλοί θα είναι ευάλωτοι άπαξ και εισέλθουν στον Πόλεμο.

1. Κέρκυρα

Οφείλουμε να υποθέσουμε ότι θα επιχειρήσουν αμέσως να καταλάβουν την Κέρκυρα, άρα πρέπει να προσπαθήσουμε να δημιουργήσουμε οργάνωση στην Κέρκυρα, η οποία:

(α) Θα φέρει όσο το δυνατόν περισσότερα εμπόδια στα στρατεύματα που θα επιχειρήσουν να καταλάβουν το νησί.

(β) Θα προκαλέσει όσο το δυνατόν περισσότερα προβλήματα μετά την κατάληψή του. Δεδομένων των περιορισμένων δυνατοτήτων της οργάνωσής μας, μάλλον θα ήταν καλύτερο να επικεντρωθούμε στην εξεύρεση μικρού αριθμού πρακτόρων στο νησί που θα παραμείνουν εκεί μετά την ιταλική εισβολή και στην εγκατάσταση τουλάχιστον μίας μυστικής αποθήκης.

2. Δωδεκάνησα

Αν και στο μυαλό μου είναι σαφές πως θα πρέπει να βρεθούμε σε θέση να προκαλέσουμε, με βάση την Ελλάδα, όσο το δυνατόν περισσότερες απώλειες στους Ιταλούς στις βάσεις τους στη Ρόδο και τη Λέρο, αφότου μπουν στον πόλεμο, οφείλω να παραδεχτώ ότι δεν έχω ξεκάθαρη άποψη για το τι ακριβώς μπορεί να γίνει. Αντιλαμβάνομαι, ωστόσο, ότι στην Ελλάδα υπάρχει ένα είδος ημι-μυστικής εταιρείας, κύριος σκοπός της οποίας είναι η ανάκτηση των νησιών από την Ελλάδα, και, εάν καταφέρουμε να έρθουμε σε επαφή με αυτούς τους ανθρώπους, ίσως να είναι εφικτή η χάραξη γραμμής δράσης. Οφείλω επίσης να προσθέσω ότι έχουμε πληροφορηθεί από τις εδώ στρατιωτικές αρχές ότι το πλέον τρωτό σημείο των βάσεων στα Δωδεκάνησα είναι η λειψυδρία. Εξαρτώνται πλήρως από στέρνες που, όπως λέγεται, δεν μπορούν να τροφοδοτηθούν από τοπικούς υδάτινους πόρους και πρέπει να γεμίζουν μέσω υδροφόρων τις οποίες φέρνουν από τα άλλα νησιά. Αυτό υποδεικνύει μια προφανή γραμμή επίθεσης.

Ε. ΜΥΣΤΙΚΗ ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ:

Στα καθήκοντα της οργάνωσής μας,¹³ πέρα από τις ενέργειες δο-

---

13. Δηλαδή της Section D. Με τη δημιουργία της SOE, το κομμάτι της προπαγάνδας ανέλαβε ένα τμήμα της, το βραχύβιο SO1 (Special Operations 1), το

λιοφθοράς, περιλαμβάνεται επίσης η μυστική προπαγάνδα, δηλαδή η προπαγάνδα την οποία δεν είναι δυνατόν να διεξαγάγει το Υπουργείο Πληροφοριών λόγω των τοπικών κανονισμών λογοκρισίας ή λόγω του ότι η φύση της ενδέχεται να είναι τέτοια που να δημιουργήσει προβλήματα στη βρετανική κυβέρνηση, εάν συνδεθεί δημοσίως μαζί της. Σε πρακτικό επίπεδο, οι δραστηριότητές μας προς αυτή την κατεύθυνση σε άλλες χώρες εστιάζουν κυρίως στην παράνομη κυκλοφορία έντυπης προπαγάνδας την οποία δεν θα ενέκρινε η τοπική λογοκρισία (στην Ελλάδα τα πάντα μπορεί να θεωρηθούν προπαγάνδα) και στη διοργάνωση εκστρατειών διασποράς «ψιθύρων». Δεν γνωρίζω κατά πόσο μια παρόμοια διαδικασία θα μπορούσε να είναι:

(α) Εφαρμόσιμη στην Ελλάδα ή

(β) Επιθυμητή, από την άποψη ότι δεν επιθυμούμε να έρθουμε σε αντιπαράθεση με την ελληνική κυβέρνηση. Επίσης, δεν μπορώ εδώ να διαμορφώσω άποψη ως προς το εάν υπάρχει πραγματική ανάγκη για κάτι τέτοιο. Το θέμα αυτό θα ήθελα να το σκεφτείς και να το συζητήσεις με τα άλλα μέλη της οργάνωσής μας, ώστε να καταλήξουμε σε τελική απόφαση όταν φτάσω. Εάν συμφωνηθεί ότι πρέπει να γίνει κάτι προς αυτή την κατεύθυνση, μπορούμε να προχωρήσουμε στις αναγκαίες συνεννοήσεις, ώστε να σταλεί ειδικός άνθρωπος με τον απαραίτητο εξοπλισμό στην Αθήνα για να αναλάβει την καμπάνια.

Όσο υπαγόρευα αυτή την επιστολή ήταν μαζί μου ο Lawrence και συζητούσαμε το θέμα όσο τη στέλναμε. Θα είναι σε θέση, λοιπόν, να εξετάσει ξανά μαζί σου το περιεχόμενό της και να επεκταθεί περαιτέρω σε ό,τι αφορά τις γενικές κατευθύνσεις που ορίζονται σε αυτήν. Εν ευθέτω χρόνω, όταν έρθω εκεί ο ίδιος,

---

οποίο στη συνέχεια πέρασε στην PWE (Political Warfare Executive) που υπαγόταν στο Foreign Office.

μπορούμε να επεξεργαστούμε τις τελικές λεπτομέρειες των διαφόρων σχεδίων μας.

*

Ο Lawrence, μικρότερος αδερφός του [επονομαζόμενου] Λόρενς της Αραβίας,¹⁴ ήταν η αρχική επιλογή για τη θέση τού υπ' αρ. 2 στην Ελλάδα. Αναχώρησε από το Λονδίνο για την Αθήνα μέσω Αλεξάνδρειας με ειδική πτήση στις 26 Μαΐου 1940, συνοδευόμενος από τον Dodds-Parker¹⁵ της MI(R), τον Pirie και άλλους από τη Section D. Εντούτοις, μετά από ορισμένες συζητήσεις στην Αλεξάνδρεια, ο Goodwill άρχισε να αμφιβάλλει για το κατά πόσον ο Lawrence ήταν το πρόσωπο που αναζητούσε, κι έτσι αποφασίστηκε να διοριστεί στην εν λόγω θέση κάποιος άλλος. Στο μεταξύ, στις 31 Μαΐου, ο Pirie¹⁶ έφτασε στην Αθήνα ως «locum tenens» [αναπληρωτής] για όσο θα εκκρεμούσε η άφιξη του διαδόχου του Lawrence, ο οποίος παρέμεινε στη Μέση Ανατολή.

Ως διάδοχος προτάθηκε ο συνταγματάρχης Stirling,¹⁷ αλλά, λόγω του ότι είχε υπηρετήσει στο παρελθόν ως υψηλόβαθμος

---

14. Ίσως εννοεί τον Arnold Walter Lawrence (1900-1991), Καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Cambridge.

15. Ο sir Arthur Douglas Dodds-Parker (1909-2006) υπήρξε διοικητικό στέλεχος στις βρετανικές αποικίες, στρατιωτικός ειδικευμένος στον ανταρτοπόλεμο και πολιτικός των Συντηρητικών. Υπηρέτησε στην SOE προτού αναλάβει διοικητικά καθήκοντα στη Μεσόγειο.

16. Ο (ταγματάρχης) Ian Blacklaws Masson Pirie ήταν Σκοτσέζος, τριάντα πέντε ετών τότε, απόφοιτος του Harrow και του Trinity College της Οξφόρδης, με σπουδές στη νεότερη ιστορία.

17. Ο Walter Francis Stirling είχε αναδιοργανώσει κατά το βρετανικό πρότυπο τη χωροφυλακή της Αλβανίας μετά από πρόσκληση του μετέπειτα βασιλιά Zogu, που ήταν τότε υπουργός Εσωτερικών. Για έναν χρόνο (1925-1926) διετέλεσε Γενικός Επιθεωρητής της Αλβανικής Χωροφυλακής, έμεινε, όμως, στην Αλβανία μέχρι το 1931, σε άλλες θέσεις στο Υπουργείο Εσωτερικών.

αξιωματικός στην αλβανική χωροφυλακή, ο Πρέσβης¹⁸ της Αυτού Μεγαλειότητος θεώρησε ότι ο διορισμός του ως αξιωματικού παθητικής αεράμυνας στην Αθήνα, τη δεδομένη στιγμή, θα ήταν κάτι που δεν θα μπορούσαν να χωνέψουν εύκολα οι Ιταλοί. Έτσι λοιπόν, παρότι ο Stirling έφτασε στην Αθήνα, δεν είχε υποβληθεί καμία αίτηση στο όνομά του για έκδοση «permis de séjour» [άδειας παραμονής] από τις ελληνικές αρχές, οπότε αναχώρησε για την Κωνσταντινούπολη. Η τοποθέτηση του Pirie –ο οποίος είχε βρει προσωπικούς φίλους στο πρόσωπο του Α΄ Γραμματέα και ανάμεσα στα μέλη του προσωπικού του Ναυτικού και του Στρατιωτικού Ακολούθου– ως υπ' αρ. 2 στην Ελλάδα επιβεβαιώθηκε περί τα μέσα Ιουνίου.

Στο μεταξύ, ο εκπρόσωπος της MI(R), ταγματάρχης Barbrook, είχε αφιχθεί στην Αθήνα, έχοντας ως κάλυψη την ιδιότητα του Βοηθού Στρατιωτικού Ακολούθου. Υπό αυτή την ιδιότητα, σε αντίθεση με τον εκπρόσωπο της Section D, ήταν βεβαίως φανερό μέλος της διπλωματικής αποστολής, οι δε αρμοδιότητές του, σε συνεργασία με την ελληνική κυβέρνηση και το ελληνικό Γενικό Επιτελείο, ήταν:

- (i) να συντονίσει τη λήψη μέτρων πίσω από τις εχθρικές γραμμές σε περίπτωση επίθεσης κατά της Ελλάδας, και
- (ii) να δημιουργήσει μία οργάνωση που θα διεξήγε ανταρτοπόλεμο κατά των κατοχικών δυνάμεων σε περίπτωση κατάκτησης της Ελλάδας.

Την ίδια περίπου περίοδο, η MI(R) έστειλε επίσης έναν εκπρόσωπό της, τον κ.¹⁹ Pendlebury,²⁰ στην Κρήτη, με κάλυψη την ιδιότη-

---

18. Πρέσβης στην Αθήνα εκείνη την εποχή ήταν ο sir Michael Palaret (1882-1956).

19. Διατηρείται η σύνταξη του πρωτοτύπου, αν και στα ελληνικά δεν χρησιμοποιείται το «κύριος» για νεκρούς (όπως θα φανεί στη συνέχεια, όταν ο Pirie συντάσσει το κείμενό του, ήταν γνωστό πως ο Pendlebury ήταν ήδη νεκρός).

20. Πρόκειται για τον αρχαιολόγο John Pendlebury (1904-1941).

τα του επιπλέον Υποπρόξενου στο Ηράκλειο. Εντούτοις, τα ακριβή καθήκοντά του και ιδίως το γεγονός ότι ήταν μέλος της ΜΙ(Ρ) απεκρύβησαν από την ελληνική κυβέρνηση και, υπ' αυτή την έννοια, η περίπτωση του θύμιζε περισσότερο εκείνη των εκπροσώπων της Section D. Εν τέλει, καθώς γνώριζε καλά το νησί και ήταν σε αυτό δημοφιλής –είχε διατελέσει έφορος αρχαιοτήτων στην Κνωσό– βρέθηκε να εκπροσωπεί εκεί και τις δύο οργανώσεις.

Μετά την αναχώρηση του Goodwill, ο Sinclair βάλθηκε να βρει πράκτορες και να στήσει αποθήκες εκρηκτικών εκατέρωθεν της ελληνοαλβανικής μεθορίου, με στόχο την παρεμπόδιση ενδεχόμενης προέλασης των Ιταλών στην Ελλάδα. Για τον λόγο αυτό, στρατολογήθηκε κάποιος δόκτωρ Καρβούνης, Έλληνας υπήκοος με ακίνητη περιουσία στην Αλβανία, προκειμένου να συνεργαστεί με τον Wilkinson και τον Έλληνα εργοδηγό του στο εγχειρίδιο βελτιωτικό έργο στα Ιωάννινα. Αποφασίστηκε να γίνει η προμήθεια εκρηκτικών υλών και η λαθραία εισαγωγή τους στην Αλβανία, όπου θα αποθηκεύονταν κρυφά σε ακίνητο του γιατρού.

Το πρώτο πρόβλημα ήταν η προμήθεια των εκρηκτικών. Αυτό ο Καρβούνης το έλυσε με τη βοήθεια του καπνοπώλη του, ο οποίος κατάφερε να παραδώσει μισό τόνο δυναμίτιδας, που αποθηκεύτηκε στο κελάρι του γιατρού στην Αθήνα. Από την ποσότητα αυτή, ο γιατρός συσκεύασε 100 κιλά σε βαλίτσες και ξεκίνησε με το αυτοκίνητό του για την Αλβανία. Ο ίδιος και το αυτοκίνητό του ήταν γνωστά, οπότε δεν αντιμετώπισε καμία δυσκολία στα σύνορα, και έτσι αυτή η πρώτη παρτίδα μεταφέρθηκε, σύμφωνα με το σχέδιο, στο ακίνητό του, όπου και αποθηκεύτηκε.

Μία ή δύο εβδομάδες αργότερα, ο γιατρός επεχείρησε να κάνει ένα ακόμη ταξίδι. Ωστόσο, τη φορά αυτή, καθώς το αυτοκίνητό του είχε βλάβη, ο γιατρός αναγκάστηκε να πάρει ταξί από την Αθήνα, στο οποίο φόρτωσε τέσσερις βαλίτσες γεμάτες δυναμίτιδα. Όλα πήγαιναν καλά, μέχρι τη στιγμή που σταμάτησαν για να πιουν κάτι

μεταξύ Ιωαννίνων και συνόρων. Το βάρος των αποσκευών είχε κινήσει την περιέργεια του αυτοκινητιστή, ο οποίος κατάφερε, από ντος του γιατρού, να ανοίξει μία από τις βαλίτσες και να ανακαλύψει το περιεχόμενό της. Ανήσυχος για τη μεταχείριση που μπορεί να του επεφύλασσαν οι Ιταλοί τελωνειακοί, κατέδωσε τον γιατρό στις ελληνικές στρατιωτικές αρχές της συνοριακής ζώνης. Ο Καρβούνης επέστρεψε ως κρατούμενος στην Αθήνα.

Υπερασπιζόμενος τον εαυτό του, ο γιατρός ισχυρίστηκε ότι, για να ενισχύσει το εισόδημά του, είχε εμπλακεί σε παραεμπόριο δυνάμιτιδας και ότι μετέφερε δείγματα από το απόθεμά του στον υπεύθυνο του έργου αποξήρανσης στα Ιωάννινα. Δεδομένου όμως ότι, όταν ο γιατρός συνελήφθη, είχε μαζί του 100 κιλά και είχε ήδη περάσει τα Ιωάννινα, η ιστορία του δεν έγινε πιστευτή, και ο υπεύθυνος του έργου συνελήφθη επίσης. Ο Wilkinson καταλήφθηκε από νευρικότητα, η οποία επεκτάθηκε και σε ορισμένα μέλη του «στενού πυρήνα», αλλά δεν έγιναν άλλες συλλήψεις. Ο εργοδηγός αφέθηκε ελεύθερος, ο γιατρός εξορίστηκε για έναν χρόνο και η υπόθεση ξεφούσκωσε.

Τα νέα για το περιστατικό αυτό, ωστόσο, έφτασαν στο Κάιρο και προκάλεσαν κάποια ανησυχία. Ως εκ τούτου, ο Ανώτατος Διοικητής (αρχιστράτηγος) Μέσης Ανατολής²¹ έστειλε στις 5 Ιουλίου στην Αθήνα «ρητή οδηγία [...] ότι [η Section D] δεν πρέπει να προβεί σε καμία ενέργεια που θα προκαλούσε αναστάτωση στην αλβανική μεθόριο και θα συνιστούσε, κατ' αυτό τον τρόπο, πρόσχημα για εισβολή των Ιταλών στην Ελλάδα».

Την ίδια περίπου περίοδο, συνέβη ένα ακόμη ατυχές περιστατικό, με υπαιτιότητα της MI(R), στην Κρήτη αυτή τη φορά, όπου, τον Ιούλιο, ένα υποβρύχιο είχε αποβιβάσει έναν Έλληνα πράκτορα

---

21. Commander-in-Chief Middle East εκείνη την εποχή ήταν ο στρατηγός Archibald Wavell (1883-1950).

με την κωδική ονομασία «Σφιγξ»,²² εν αγνοία των εκπροσώπων της ΜΙ(R) στην Κρήτη ή την Αθήνα. Αποστολή του ήταν να έρθει σε επαφή με τον στρατηγό Μάντακα, γνωστό αντιμεταξικό του νησιού, με στόχο την υποκίνηση εξέγερσης κατά της κυβέρνησης της Αθήνας, σε περίπτωση που αυτή υποχωρούσε στις πιέσεις του Άξονα. Δυστυχώς, η ανεκδιήγητη φλυαρία των Κρητικών οδήγησε στην ανακάλυψη και σύλληψή του προτού καν συμπληρωθεί μία εβδομάδα παραμονής του στο νησί, και ο εκπρόσωπος της Αυτού Μεγαλειότητος δυσκολεύτηκε να επιτύχει την απελευθέρωση και τον επαναπατρισμό του στην Αίγυπτο.

Αυτά τα δύο ατυχή συμβάντα οδήγησαν στη σχεδόν πλήρη διακοπή της ενεργού δράσης στην Ελλάδα από τους εκπροσώπους τόσο της Section D όσο και της ΜΙ(R). Ο ταγματάρχης Barbrook αφοσιώθηκε στα καθήκοντά του που σχετιζόνταν με την κάλυψη του ως Βοηθού Στρατιωτικού Ακολούθου και συνέταξε ένα Εγχειρίδιο για τα Δωδεκάνησα. Οι «Απόστολοι», εξαιρουμένου ίσως του Sinclair, αφοσιώθηκαν στις ιδιωτικές τους υποθέσεις. Ο Pirie αφιέρωσε μέρος του χρόνου του στα καθήκοντά του ως υπεύθυνου Παθητικής Αεράμυνας, δίνοντας διαλέξεις στην Πυροσβεστική Υπηρεσία Αθηνών, δημιουργώντας καταφύγια για τις διπλωματικές αντιπροσωπείες διαφόρων ουδέτερων κρατών, και τα συναφή, προσπαθώντας παράλληλα να παρέχει βοήθεια σε εκπροσώπους της Section D που ήταν, από επιχειρησιακής άποψης, περισσότερο ενεργοί σε άλλες βαλκανικές χώρες.

Εκείνη την εποχή, γινόταν μια απόπειρα από τον Wedlake, επικεφαλής του Ρουμανικού Τμήματος της Section D, σε συνεργασία με τους «Φίλους» (μια εβραϊκή οργάνωση), να περάσει στα χέρια του εχθρού ένα φορτίο περίπου 1.200 τόνων παλαιοσιδηρού

---

22. Πρόκειται για τον Σήφη Παπαδοκωνσταντάκη, «πρωτοπαλικάρο του Πλαστήρα».

(σκραπ), το οποίο είχε σκοπίμως παγιδευτεί με εκρηκτικά και τους απαραίτητους μηχανισμούς, ώστε να ανατιναχτεί όταν θα εισαγόταν σε κάποια κάμινο τήξης. Συμφωνήθηκε η ναύλωση ενός ελληνικού πλοίου και άρχισε η φόρτωση στη Χάιφα στις 26 Ιουνίου. Σύμφωνα με το σχέδιο, θα οδηγούσαν το σκάφος στη Βραΐλα, όπου, μέσω εβραϊκών επιχειρήσεων, θα γινόταν μεταφόρτωση σε φορτηγίδες, και το φορτίο θα μεταφερόταν σε παραλήπτη στη Βουδαπέστη για τελική παράδοση στη Γερμανία.

Δυστυχώς το σχέδιο απέτυχε, καθώς οι Εβραίοι μεσάζοντες στη Ρουμανία εξαφανίστηκαν αστραπιαία μετά την παραίτηση του Gafencu (του Ρουμάνου υπουργού Εξωτερικών) υπό την πίεση των Γερμανών, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει κανείς για την παραλαβή του φορτίου. Στο μεταξύ, το πλοίο είχε φτάσει από τη Χάιφα στον Πειραιά, συνοδεία κάποιου Hos, πράκτορα των «Φίλων» για την υπόθεση αυτή. Ο Hos κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες στην Αθήνα για να πουλήσει τον παλαιοσιδήρο σε αντιπροσώπους ιταλικών και γερμανικών εταιρειών, αλλά απέβησαν άκαρπες. Μάλιστα, ένας Γερμανός πράκτορας του επεσήμανε αγενώς ότι είχαν εξασφαλίσει επαρκείς ποσότητες παλαιοσιδήρου στη Δουνκέρκη, που τους έφταναν για δύο χρόνια. Τις διαπραγματεύσεις του Hos περιέπλεκε το γεγονός ότι Γιουγκοσλάβοι αγοραστές, που είχαν μάθει για το φορτίο, προσφέρθηκαν να το αγοράσουν σε τιμή πολύ υψηλότερη από αυτή στην οποία το προσέφερε ο ίδιος στους πράκτορες του εχθρού. Καθώς έτρεχαν τα έξοδα επισταλιών²³ και αφού είχαν περάσει σχεδόν δύο μήνες, αποφασίστηκε να γίνει προσπάθεια να περιοριστούν οι απώλειες. Ο σιδήρος εκφορτώθηκε και τοποθετήθηκε σε τελωνειακή αποθήκη στην Ελευσίνα – και, έναν χρόνο αργότερα, όταν

---

23. Επισταλίες: Ημέρες υπεραναμονής· πρόστιμο, πρόσθετη επιβάρυνση για την πέρα από τις συμπεφωνημένες ή κανονικές ημέρες καθυστέρηση πλοίου ή άλλου μεταφορικού μέσου, κατά τη φόρτωση ή την εκφόρτωσή του.

κατελήφθη η Ελλάδα, ακόμα εκεί βρισκόταν. Δεδομένου ότι, ως γνωστόν, οι Ιταλοί, μόλις μπήκαν στην Ελλάδα, επέταξαν όλες τις ποσότητες παλαιοσιδήρου και τις μετέφεραν στην Ιταλία, είναι πιθανό το συγκεκριμένο φορτίο να εκπλήρωσε εντέλει τον σκοπό του.

Στην Αθήνα υπήρχε μια μικρή αλλά εξαιρετική εταιρεία πολεμικού υλικού, η οποία είχε επανεξοπλιστεί με μηχανήματα τελευταίας τεχνολογίας χάρη στα κέρδη της από τον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο. Ανήκε σε έναν Έλληνα που λεγόταν Μποδοσάκης Αθανασιάδης και διευθυντής της ήταν κάποιος Βαλασάκης,²⁴ πλοίαρχος του Πολεμικού Ναυτικού, ο οποίος είχε αποταχθεί μετά το αποτυχημένο βενιζελικό κίνημα του 1935. Η εταιρεία αυτή είχε ένα συμβόλαιο με τη βρετανική κυβέρνηση για πυρομαχικά ελαφρών όπλων και, εκείνη την εποχή, βρίσκονταν στην Αθήνα κάποιοι Βρετανοί αξιωματικοί ως επιθεωρητές εκ μέρους της υπηρεσίας πολεμοφοδίων στο Woolwich. Ο Pirie συνδέθηκε φιλικά με έναν από αυτούς τους επιθεωρητές, τον λοχαγό Allen, μια φίλια που θα αποδεικνυόταν χρήσιμη, οδηγώντας στην εξασφάλιση εφοδίων από την εν λόγω πηγή.

Η αρχή έγινε με την παραγγελία 50.000 φυσιγγίων των 7,65 χιλ. που θα μεταφέρονταν στη Μέση Ανατολή, καθώς η Section D στο Κάιρο διέθετε πράγματι έναν αριθμό πιστολιών και περιστρόφων αυτού του διαμετρήματος και χρειαζόταν πυρομαχικά. Παραγγέλθηκαν επίσης χειροβομβίδες και εμπρηστικές βόμβες, όλες δήθεν για τις ανάγκες της Μέσης Ανατολής, αλλά, στην πραγματικότητα, παρέμειναν στο εργοστάσιο και σταδιακά προωθήθηκαν λαθραία από [διεγράφη]. Η εταιρεία προμηθεύτηκε επίσης εκ μέρους μας πιστόλια και περίστροφα από την ελεύθερη αγορά, και έτσι συγκεντρώθηκαν μερικές εκατοντάδες από αυτά, μαζί με τα πυρομαχικά τους.

---

24. Ο Ευγένιος «Τζένης» Βαλασάκης (1891-1972) ήταν απόστρατος αντιπλοίαρχος, που είχε αποταχθεί πριν από το κίνημα του 1935 (όπως γράφει εσφαλμένα ο Pirie), ίσως στο κίνημα Κονδύλη το 1926.

Αναφορικά με την Αλβανία, λαμβανομένων υπόψη των οδηγιών του Ανώτατου Διοικητή Μέσης Ανατολής περί αποφυγής πρόκλησης οιασδήποτε αναστάτωσης, οι προετοιμασίες για δολιοφθορές διεκόπησαν, σχεδιάστηκε ωστόσο μια εκστρατεία ανατρεπτικής προπαγάνδας. Σε ό,τι αφορά το θέμα αυτό, η SOE είχε την τύχη να διαθέτει στην Αθήνα εκείνη την εποχή έναν πραγματικό ειδήμονα της ανατρεπτικής προπαγάνδας, έναν Γερμανό ονόματι Altmayer,²⁵ πρώην συντάκτη της *Frankfurter Zeitung*, και κατόπιν πρόσφυγα, λόγω του ναζιστικού καθεστώτος, στη Γιουγκοσλαβία, όπου είχε γίνει έμπιστος σύμβουλος του βασιλιά Αλέξανδρου και, μετά τον θάνατο του τελευταίου, στενός συνεργάτης του ηγέτη του σερβικού Αγροτικού Κόμματος, Μ. Γανβιλονιό.²⁶ Λόγω της γερμανικής επιθετικότητας, θεωρήθηκε πλέον πιο συνετό ο Altmayer να απομακρυνθεί και να εγκατασταθεί στην Αθήνα, όπου σύντομα το ταλέντο και η πείρα του θα προσέφεραν σημαντική βοήθεια.

Όσο για τα Δωδεκάνησα, λίγα πράγματα έγιναν σε αυτή τη φάση από την Αθήνα. Το Τουρκικό Τμήμα πραγματοποιούσε αναγνωριστικές επιχειρήσεις στα νησιά από την τουρκική ακτή, ενώ το γραφείο του Καΐρου ήρθε σε επαφή με διάφορους Δωδεκανήσιους ηγέτες στην Αλεξάνδρεια, αλλά ουδεμία ενέργεια έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του 1940.

Έτσι είχαν τα πράγματα τον Αύγουστο, όταν αποφασίστηκε να διοργανωθεί διάσκεψη εκπροσώπων της Section D στην Κωνσταντινούπολη για την ανταλλαγή ιδεών και τον συντονισμό των εργασιών για τον προσεχή χειμώνα. Στη διάσκεψη αυτή μετέβησαν από την Αθήνα οι Sinclair και Pirie. Η διάσκεψη διήρκεσε περίπου μία εβδομάδα, δηλαδή μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου. Αν και τα πρακτικά των

25. Πρόκειται για τον Jacob Altmayer (1889-1963). Βλ. Γιώργος Σεφέρης, *Μέρες Δ': 1 Γενάρη 1941 – 31 Δεκέμβρη 1944*, Αθήνα, Ίκαρος, 1977, σ. 104.

26. Ο συνιδρυτής και ηγέτης του γιουγκοσλαβικού Αγροτικού Κόμματος Milan Gavrilović (1882-1976).

συναντήσεων δυστυχώς δεν διασώθηκαν, το συμφωνηθέν πρόγραμμα για το φθινόπωρο και τον χειμώνα μπορεί να ανασυσταθεί βάσει διαφόρων σχολίων που σώζονται σχετικά με τη διάσκεψη. Στην περίπτωση της Ελλάδας, βέβαια, ο προγραμματισμός αυτός ανετράπη με βίαιο τρόπο εξαιτίας της ιταλικής επίθεσης δύο μήνες αργότερα.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, η σπουδαιότερη αλλαγή που αποφασίστηκε στην εν λόγω διάσκεψη είχε να κάνει με την αντικατάσταση του Sinclair από τον Pirie στη θέση τού υπ' αρ. 1. Προκειμένου να μην υπάρξουν παρεξηγήσεις, η αλλαγή αυτή απεκρύβη από τους «Αποστόλους». Επί της ουσίας, ο Menzies συνέχισε να αναφέρεται μέσω του Sinclair στον Pirie, ο οποίος φαινομενικά παρέμενε ο σύνδεσμος του Sinclair με τις επίσημες βρετανικές αρχές. Ο Pirie άρχισε να αναπτύσσει και άλλες επαφές στην Αθήνα, οι οποίες δεν αποκαλύπτονταν πλήρως στον Sinclair, και να κατευθύνει προσωπικά τις δραστηριότητές τους. Καθώς ο Pirie είχε τον έλεγχο των επικοινωνιών της Section D και, εν συνεχεία, και των οικονομικών της D στην Αθήνα, το αμφιλεγόμενο αυτό σύστημα δούλεψε μάλλον καλά.

Οι βασικότερες νέες επαφές που απέκτησε ο Pirie αφορούσαν το Προξενείο στην Αθήνα. Ο Γενικός Πρόξενος, ο οποίος γνώριζε τα Βαλκάνια, μολονότι δεν μιλούσε ελληνικά, ήταν εξαιρετος χαρακτήρας με ιδιαίτερη γοητεία και τεράστιο ηθικό σθένος: ο Graham Sebastian. Ο Επίτιμος Υποπρόξενος, Thomas Bowman,²⁷ ήταν από το Αμπερντίν και ζούσε στην Αθήνα τριάντα χρόνια περίπου. Ο Bowman ήταν ο ανάδοχος στη σύμβαση παραχώρησης των λατομείων Διονύσου και, πιθανώς για να διαφυλάξει τους τίτλους ιδιοκτησίας του που αφορούσαν τα –τελείως ακίνητα– περιουσιακά

---

27. Είχε διοριστεί επίτιμος (υπο)πρόξενος ήδη από το 1928. Αν και φανατικός υποστηρικτής των βενιζελικών, στη διάρκεια της δικτατορίας του Μεταξά, μέσω του Μποδοσάκη, συνδέθηκε με τον Κωνσταντίνο Μανιαδάκη και με τον Ιωάννη Διάκο, ιδιαίτερο γραμματέα του Μεταξά.

του στοιχεία από τις αναταραχές της ελληνικής πολιτικής ζωής, είχε στενές σχέσεις με όλες τις σημαίνουσες πολιτικές προσωπικότητες της Ελλάδας. Μιλούσε ελληνικά απταισίτως. Από τον Σεπτέμβριο και μετά, το Ελληνικό Τμήμα της Section D καθοδηγούνταν, σε μεγάλο βαθμό, από τις συμβουλές των δύο αυτών ανδρών.

Η βασική γραμμή δράσης στην Ελλάδα, όπως καθορίστηκε στη Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης, είχε ως εξής:

i) Ταχεία ανάπτυξη της οργάνωσής μας στην ελληνική Μακεδονία.

ii) Συνεννοήσεις για την παροχή όπλων στη Γιουγκοσλαβία.

iii) Εντατικοποίηση της προετοιμασίας για δράση στην Αλβανία και τα Δωδεκάνησα.

iv) Άμεση δημιουργία μιας οργάνωσης ανατρεπτικής προπαγάνδας στην Ελλάδα, με την πρόβλεψη να ασχοληθεί επίσης και με δολιοφθορές μετά την κατάκτηση της χώρας από τον Άξονα.

v) Πιθανή ενθάρρυνση των Ελλήνων και παροχή συνδρομής με στόχο την από μέρους τους σύσταση οργανώσεων αντίστοιχων της Section D και της MI(R).

(i) Ανάπτυξη στη Μακεδονία

Μια επίσκεψη του Menzies στην Αθήνα αμέσως μετά τη Διάσκεψη επέτρεψε την ουσιαστική έναρξη δραστηριοτήτων σε αυτό τον τομέα. Παρότι ο ίδιος ο Menzies δεν μιλούσε ελληνικά, είχε μια ικανότατη γραμματέα, τη δεσποινίδα Campbell, η οποία μιλούσε τη γλώσσα απταισίτως. Η δεσποινίς Campbell ήταν στενή φίλη της κυρίας Αλέξανδρου Ζάννα,²⁸ και η προσέγγιση του συζύγου της έγινε μέσω εκείνης. Η οικογένεια Ζάννα ήταν, επί μακρόν, μία από τις εξέχουσες οικογένειες της Μακεδονίας. Ο εκλιπών πατέρας

---

28. Βιργινία Ζάννα (1897-1980), κόρη της Πηνελόπης Δέλτα.

του Αλέξανδρου²⁹ ήταν ένας από τους ηγέτες των ανταρτών σε ευρείας κλίμακας επιχειρήσεις πριν τους Βαλκανικούς Πολέμους. Ο μεγαλύτερος αδερφός του, Γεώργιος, ήταν επικεφαλής του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού.³⁰

Ο Αλέξανδρος ήταν ο πολιτικός της οικογένειας.³¹ Είχε διατελέσει υπουργός Αεροπορίας στην τελευταία βενιζελική κυβέρνηση, είχε υπό τον έλεγχό του τον μηχανισμό της βενιζελικής παράταξης σε Θράκη και Μακεδονία, και θεωρούνταν ύποπτος για συμμετοχή στο αποτυχημένο κίνημα του 1935. Περισσότερα για τον νεότερο αδερφό του, τον Σωτήρη, θα ειπωθούν αργότερα. Ουσιαστικά, ο Αλέξανδρος Ζάννας είχε ήδη έτοιμη μια ανατρεπτική οργάνωση στην περιοχή αυτή και, χάρη σε κείνον, η εν λόγω οργάνωση αξιοποιήθηκε προς όφελός μας.

(ii) Παροχή όπλων στη Γιουγκοσλαβία

Οι αγορές υλικού από την εταιρεία Μποδοσάκη είχαν πλέον αυξηθεί σημαντικά. Είχαν παραγγελθεί εκατοντάδες χειροβομβίδες και εμπρηστικές βόμβες. Έγινε επίσης και μια μικρή προμήθεια υποπολυβόλων.³²

Εντούτοις, σε ό,τι αφορά τη μεταφορά των προαναφερθέντων εφοδίων, αντιμετώπιστηκαν μεγάλες δυσκολίες, καθώς ίσχυε πλέον

29. Δημήτριος Ζάννας (1850-1915), ιατρός και Μακεδονομάχος.

30. Μάλλον είναι λάθος και εννοείται ο Κώστας Ζάννας, που ήταν «πρόεδρος του Ερυθρού Σταυρού Θεσσαλονίκης». Βλ. Μακρή-Στάικο, «Ο Αγγλος Πρόξενος», σσ. 76 και 141.

31. Αλέξανδρος Ζάννας (1892-1963), ιδρυτικό μέλος της Επιτροπής Εθνικής Αμύνης, φίλος του Ελευθερίου Βενιζέλου, τον οποίο γνώρισε μέσω της συζύγου του, Βιργινίας Ζάννα.

32. Στο πρωτότυπο: tommy-guns. Τυπικά, «tommy-gun» είναι κοινή ονομασία για το γνωστό υποπολυβόλο Thompson. Επόμενες όμως αναφορές του Pirie σε «tommy-guns» οδηγούν στο συμπέρασμα ότι προφανώς χρησιμοποιεί την ονομασία καταχρηστικά, μιλώντας γενικά για υποπολυβόλα (αυτόματες αραβίδες ή «αυτόματα»).

η απαγόρευση διακίνησης όπλων και εκρηκτικών στην Ελλάδα που είχε επιβληθεί στη Section D από το Λονδίνο. Τα σχέδια περί αποθήκευσης υλικού στην Κέρκυρα και λαθραίας μεταφοράς όπλων με καΐκια στην Αδριατική χρειάστηκε να εγκαταλειφθούν [διεγράφη]. Επειδή, ωστόσο, οι κατάλληλοι μεταφορείς ήταν λιγοστοί, το υλικό μεταφερόταν στη Γιουγκοσλαβία με πολύ αργό ρυθμό.

(iii) Αλβανία και Δωδεκάνησα

Όσον αφορά την Αλβανία, στρατολογήθηκαν πράκτορες από τον Sinclair για τη διακίνηση του προπαγανδιστικού υλικού που θα παρείχε η Αλβανική Επιτροπή από την Κωνσταντινούπολη.

Ως προς τα Δωδεκάνησα, μια πρώτη κίνηση ήταν η επαφή με τους ηγέτες των διάφορων ημι-μυστικών δωδεκανησιακών οργανώσεων στην Αθήνα. Ο πλέον σεβασμιος από αυτούς ήταν ο δόκτωρ Ζερβός,³³ ο οποίος το 1919 είχε διατελέσει «Président de la Délégation du Dodécanèse à la Conférence de la Paix» [Πρόεδρος της Αντιπροσωπείας της Δωδεκανήσου στη Διάσκεψη Ειρήνης]. Μπορεί ο Ζερβός να ήταν αξιοσέβαστος, πλην όμως δεν είχε καταφέρει να εξασφαλίσει την αφοσίωση των νησιωτών ως αδιαφιλονίκητος ηγέτης τους: όπως σύντομα ανακαλύψαμε, υπήρχαν τουλάχιστον 24 μυστικές οργανώσεις στην Αθήνα για την ανάκτηση των Δωδεκανήσων – μία από τις οποίες είχε εμφανιστεί αρχικά ως εργατικό σωματείο με τη γραφική επωνυμία «Λιθοξόοι Καρπάθου».

Μία από τις δωδεκανησιακές οργανώσεις με τις οποίες ήρθαμε σε επαφή ήταν η Δωδεκανησιακή Νεολαία υπό την ηγεσία κάποιου Παπαμανώλη.³⁴ Χάρη σ' αυτήν, εξασφαλίσαμε πολλές

33. Πρόκειται για τον Σκεύο (Σκευοφύλακα) Ζερβό (1875-1966) από την Κάλυμνο, διαπρεπή ιατρό και πρωτοπόρο των μεταμοσχεύσεων, ο οποίος συνόδευσε τον Ελευθέριο Βενιζέλο στη Διάσκεψη Ειρήνης μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

34. Ο Μιχάλης Παπαμανώλης ήταν υπάλληλος του υπουργείου Εμπορίου,

και αρκούντως αξιόλογες εμπιστευτικές πληροφορίες, οι οποίες διαβιβάστηκαν στους φίλους μας της C [MI6]³⁵ προς περαιτέρω διανομή.

Το Κάιρο, ευελπιστώντας να συντονίσει όλες τις δωδεκανησιακές οργανώσεις που είχαμε εντοπίσει, αποφάσισε τον Σεπτέμβριο να στείλει στην Αθήνα κάποιον ονόματι Γιάννη Καζούλη.³⁶ Ο άνδρας αυτός ήταν δωδεκανησιακής καταγωγής, μέλος εξέχουσας οικογένειας της ελληνικής κοινότητας της Αλεξάνδρειας και επικεφαλής της δωδεκανησιακής οργάνωσης των Αιγυπτιωτών. Επρόκειτο να αναλάβει αμέσως τις επαφές με όλους τους Δωδεκανήσιους στην Αθήνα, να καθοδηγήσει και να θέσει υπό τον έλεγχο του τη δράση τους κατά των Ιταλών.

Ως πρώτο βήμα για την εφαρμογή αυτής της πολιτικής, αποφασίστηκε η αγορά μερικών καϊκιών, με στόχο την έναρξη εμπορικών δραστηριοτήτων μεταξύ των ελληνικών λιμανιών και των Δωδεκανήσων. Υπήρχε η ελπίδα ότι, κατ' αυτό τον τρόπο, θα διευκολύνονταν οι επαφές με τα νησιά. Ο Barwell,³⁷ ο ειδικός επί ναυτιλιακών θεμάτων της SOE στην Κωνσταντινούπολη, ήρθε στην Αθήνα στα τέλη του καλοκαιριού του 1940 προκειμένου να αγοράσει τα απαραίτητα καϊκια και να θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο περί εμπορικών

έμπιστος του Μανιαδάκη, πρόεδρος της Δωδεκανησιακής Νεολαίας και εκδότης της δεκαπενθήμερης εφημερίδας *Δωδεκανησιακά Νέα*. Αργότερα συνελήφθη από τους Ιταλούς και ήταν ένας από τους Έλληνες κρατούμενους που βρήκαν τραγικό θάνατο, όταν το πλοίο που τους μετέφερε στην Ιταλία βυθίστηκε.

35. Ο Pirie, εδώ και αλλού, κάνει απλώς λόγο για «C». Αυτό που φαίνεται ότι εννοείται είναι η «παραδοσιακή», μητρική MI6/SIS. Παραδοσιακά ως «C» αναφέρεται ο επικεφαλής της MI6/SIS.

36. Ο Ιωάννης Καζούλης ήταν εθνικός ευεργέτης, πρόεδρος της Κεντρικής Επιτροπής των εν Αιγύπτω Δωδεκανησίων, δωρητής του Πολεμικού Ναυτικού.

37. Ο Reginald Garnet Barwell διατηρούσε επαφές με Βρετανούς καπετάνιους εμπορικών πλοίων, σε Κωνσταντινούπολη, Πειραιά και Αλεξάνδρεια, με σκοπό την εξασφάλιση των υπηρεσιών τους για την SOE. Μακρής-Στάικος, «Ο Άγγλος Πρόξενος», σσ. 77-78.

επαφών. Δυστυχώς, τα μόνα διαθέσιμα στην αγορά σκάφη ήταν μάλλον ανεπαρκή, και τα τρία ή τέσσερα που καταφέραμε να αγοράσουμε ουδέποτε μας προσέφεραν ικανοποιητικές υπηρεσίες. Η ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδας έλαβε χώρα προτού πραγματοποιηθεί ο παραμικρός εμπορικός πλους, τα δε καΐκια δεν κατάφεραν ποτέ να φέρουν σε πέρας την αποστολή για την οποία προορίζονταν.

Μετά την ιταλική επίθεση, η SOE Καΐρου, προφανώς αγνοώντας τις ανεπάρκειες των σκαφών αυτών, πρότεινε στον Ανώτατο Διοικητή (αρχινάυαρχο) Μεσογείου³⁸ να αναλάβει την πραγματοποίηση ένοπλων περιπολιών στα Δωδεκάνησα με τα εν λόγω καΐκια. Κάτι τέτοιο θα ήταν καθαρή αυτοκτονία, και η Αθήνα κατόρθωσε να εμποδίσει την υλοποίηση αυτής της πρότασης. Κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Αλβανία, τα καΐκια χρησιμοποιήθηκαν για τη μεταφορά όπλων της SOE σε διάφορα σημεία, την εκπαίδευση δολιοφθορέων και πρακτόρων, και για την εκκένωση του προσωπικού της SOE από την Ελλάδα. Ένα από αυτά, το *Ειρήνη*, βυθίστηκε καθώς έπλεε προς την Κρήτη. Όλα τα υπόλοιπα έφτασαν εκεί σώα και αβλαβή, για να βυθιστούν κατά τις γερμανικές προπαρασκευαστικές επιθέσεις εναντίον του νησιού.

(iv) Σε ό,τι αφορά την ανατρεπτική προπαγάνδα στην Αθήνα, ο Pirie έπρεπε να προχωρήσει πολύ προσεκτικά, έτσι ώστε να μη θίξει την Πρεσβεία. Σε ένα πρώτο στάδιο, είχε μια μακρά συζήτηση με τον Caccia, τον Α΄ Γραμματέα. Ο Διευθυντής Δημοσίων Σχέσεων, Gerard Young,³⁹ είχε διατελέσει πριν από τον πόλεμο επικεφαλής της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών. Ως πρώην μαθητής του Ίτον, ήταν φίλος με τον Πρέσβη από τα σχολικά τους

---

38. Commander-in-Chief Mediterranean εκείνη την εποχή ήταν ο ναύαρχος sir Andrew Cunningham (1883-1963).

39. Gerard Mackworth Young (1884-1965).

χρόνια. Ο βοηθός του, ο Ακόλουθος Τύπου David Wallace,⁴⁰ είχε μόλις επιστρέψει από την άδειά του στο Λονδίνο. Ο Pirie δεν είχε συναντήσει ακόμη τον Wallace και ο Caccia τον συμβούλευσε επίμονα να τον δει και να προσπαθήσει να έρθει σε συμφωνία μαζί του σχετικά με την πολιτική που θα ακολουθούσαν. Ο Caccia θεωρούσε ότι ο Wallace μπορούσε να χειριστεί τον Young και ότι ο ίδιος μπορούσε να αναλάβει τον Πρέσβη.

Στις 7 Σεπτεμβρίου ο Pirie είχε την πρώτη του συνομιλία με τον Wallace, ενώ ακολούθησαν επίσης τριμερείς συζητήσεις με τον Young. Η στάση που υιοθέτησε ο Pirie είχε ως εξής: σκοπός του δεν ήταν να συνδράμει τις δικές τους προσπάθειες, αλλά «να διασφαλίσει διαύλους μέσω των οποίων θα μπορούσε να κυκλοφορεί η προπαγάνδα στην Ελλάδα αφότου η Διπλωματική Αντιπροσωπεία θα είχε υποχρεωθεί να αποσυρθεί». (Σημειωτέον ότι είχε εξεταστεί το ενδεχόμενο η τότε κυβέρνηση της Ελλάδας να έκανε τέτοιες παραχωρήσεις στον Άξονα, όπως είχε συμβεί με τις κυβερνήσεις της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, που θα οδηγούσαν αναγκαστικά σε διακοπή των διπλωματικών σχέσεων, χωρίς να έχει προηγηθεί ανοιχτή εισβολή του Άξονα στη χώρα.) «Φυσικά, προκειμένου να βεβαιωθούμε ότι η προπαγάνδα, όταν έρθει η ώρα, θα διοχετευτεί μέσω αυτών των διαύλων» συνέχισε ο Pirie, «θα ήταν αναγκαίο να φροντίσουμε να τους τροφοδοτούμε σιγά σιγά από τώρα. Στο μεταξύ, εάν συμφωνούσαμε επ' αυτής της γενικής αρχής, θα ήταν καλύτερα εάν εκείνοι γνώριζαν ελάχιστα ή και τίποτε σχετικά με τα μέσα διανομής που σκοπεύαμε να χρησιμοποιήσουμε. Φάνηκαν να συμφωνούν με την πρόταση αυτή».

Στην επόμενη συνάντηση προσκλήθηκε και ο Altmayer, ο οποίος είχε αργότερα αρκετές συζητήσεις με τον Young σχετικά με το είδος του υλικού που θα χρησιμοποιούνταν, καθώς και σχετικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ της επίσημης προπαγάνδας –την οποία

---

40. David John Wallace (1914-1944).

ο Young είχε τους λόγους του να θεωρεί ελάχιστα αναγκαία στην Ελλάδα— και της ανατρεπτικής προπαγάνδας που, στην Ελλάδα, αφορούσε κυρίως την ανάσχεση του προπαγανδιστικού μηχανισμού του εχθρού. Προέκυψε, δε, μια ενδιαφέρουσα διάσταση απόψεων: ο Young τασσόταν υπέρ των εκστρατειών διασποράς «ψιθύρων», ενώ ο Wallace κατά. Οι Altmayer και Pirie συμβουλευτήκαν επίσης τον Bowman αναφορικά με τη μορφή που έπρεπε να πάρει η ανατρεπτική προπαγάνδα μας.

Στο μεταξύ, ο δεύτερος ήταν ιδιαίτερα απασχολημένος κανονίζοντας τα των διαύλων διανομής. Χάρη στην οργάνωση του Ζάννα, ο Menzies είχε ήδη προετοιμαστεί για την έναρξη εκστρατείας διασποράς «ψιθύρων» στη Θεσσαλονίκη, με κόστος 20.000 δραχμές μηνιαίως. Ο Menzies ορθώς διέβλεψε ότι, μετά τη βύθιση του Έλλη τον Αύγουστο, «μια επίθεση κατά των Ιταλών θα σήμαινε σπατάλη χρόνου και χρήματος» και στράφηκε εξαρχής εναντίον των Γερμανών. Στρατολόγησε έξι οργανωτικά στελέχη πλήρους απασχόλησης—ήταν όλοι οπαδοί του Ζάννα—, τρεις στη Θεσσαλονίκη, έναν στη Φλώρινα, έναν στη Δράμα και έναν στη Θράκη.

Στην Αθήνα ο Pirie είχε την τύχη να συναντήσει έναν άνδρα που έκανε μυστική προπαγάνδα υπέρ των Γάλλων και είχε μείνει «ξεκρέμαστος» λόγω της Ανακωχής. Επρόκειτο για έναν Φραγκολεβαντίνο ονόματι Routier, ο οποίος είχε ένα μικρό γραφείο απ' όπου διηύθυνε μια επιχείρηση ασαφών εμπορικών δραστηριοτήτων. Ευθύς εξαρχής ήταν σε θέση να μας φέρνει όλα τα αποσπάσματα των τηλεγραφημάτων των πρακτορείων που είχαν κοπεί από τη λογοκρισία, καθώς και φύλλα από τις δύο μεγαλύτερες πρωινές εφημερίδες όπως αυτά προσκομίζονταν στο γραφείο λογοκρισίας, ώστε να τα συγκρίνουμε με τα φύλλα που τελικά έβγαιναν στην κυκλοφορία. Επίσης, μας έφερνε καθημερινή αποδελτίωση των ειδήσεων που μεταδίδονταν στα ελληνικά από βρετανικούς, γερμανικούς και ιταλικούς σταθμούς. Βέβαια, οι δραστηριότητες αυτές

δεν αποτελούσαν αυστηρά «ανατρεπτική προπαγάνδα», αλλά μας επέτρεψαν να κερδίσουμε κάποιο γόητρο στα μάτια του Young και του Wallace, η δε Section D κατάφερε σύντομα να χρησιμοποιήσει τους συνδέσμους του για να διοχετεύει ανατρεπτική προπαγάνδα.

Σε ό,τι αφορά τη διανομή, ο Sinclair φάνηκε εξίσου χρήσιμος, αφού μπορούσε να συλλέγει πληροφορίες από τα αμαξοστάσια των λεωφορείων και των τραμ, καθώς και από τα μικρά καφενεία στα οποία σύχναζαν οι οδηγοί των λεωφορείων και των τραμ.

Μια πρώτη κίνηση έγινε με τη διανομή 30.000 αντιτύπων ενός αντι-ιταλικού ποιήματος του Παράσχου,⁴¹ το οποίο σημείωσε αμέσως επιτυχία. Μέσα σε 48 ώρες, είχαν φτάσει στη Βρετανική Λέσχη αντίγραφα της αγγλικής μετάφρασης, την οποία είχε κάνει και διένειμε στη βρετανική παροικία ένας Έλληνας επιχειρηματίας, στα χέρια του οποίου είχε φτάσει ένα δικό μας αντίγραφο (στα ελληνικά φυσικά). Στην Κρήτη, ένας ενθουσιώδης συνταγματάρχης έβαλε το τάγμα του να παρελάσει και κατόπιν διάβασε στους άνδρες του το ποίημα στον χώρο ασκήσεων μπροστά στον στρατώνα. Την επιτυχία μας επισφράγισε η πληροφορία πως ο Ιταλός Πρέσβης διαμαρτυρήθηκε στον στρατηγό Μεταξά και ότι ο τελευταίος τού απάντησε πως ήταν δύσκολο να απαγορεύσει κανείς έναν Έλληνα κλασικό ποιητή.

Τούτη η επιτυχία στον τομέα της προπαγάνδας, όσο ασήμαντη και αν φαντάζει, τόνωσε σε μεγάλο βαθμό το ηθικό της οργάνωσης, η οποία είχε μάλλον αποθαρρυνθεί μετά τη σύλληψη του Καρβούνη και την επακόλουθη αναστολή της υπόλοιπης δράσης μας.

(v) Συνεργασία με τους Έλληνες

Σε αυτό το στάδιο, η Section D στην Ελλάδα δεν διέθετε την πολιτική συνείδηση την οποία θα αποκτούσε εντέλει υπό την καθοδήγηση

---

41. Πρόκειται για το ποίημα «Προς τους Ήρωες της Κερκύρας» (1869) του Αχιλλέα Παράσχου (1838-1895).

των κκ. Sebastian και Bowman. Εντούτοις, είχε ενώπιόν της το παράδειγμα της Ρουμανίας. Στη συγκεκριμένη χώρα, μια πρώην φιλοσυμμαχική κυβέρνηση είχε, μετά την πτώση της Γαλλίας, ανασχηματιστεί. Μέχρι τότε οι βρετανικές και γαλλικές μυστικές δραστηριότητες στη Ρουμανία πραγματοποιούνταν με την ανοχή της ρουμανικής κυβέρνησης και εν γνώσει ορισμένων εκ των ανώτερων στελεχών της. Όταν άλλαξε η στάση της κυβέρνησης, όλα τα αγγλο-γαλλο-ρουμανικά σχέδια για την ανατίναξη των πετρελαϊκών εγκαταστάσεων ναυάγησαν και πολλοί από τους πράκτορές μας αποκαλύφθηκαν, συνελήφθησαν και βασανίστηκαν.

Οι «Απόστολοι» ήταν αποφασισμένοι να αποφύγουν παρόμοιες ριψοκίνδυνες καταστάσεις στην Ελλάδα και είχαν θέσει τον όρο οι δραστηριότητές τους να μην αποκαλυφθούν σε κανένα ελληνικό υπουργείο. Και αυτό συμφωνήθηκε. Η SOE επομένως εργαζόταν επί διαφορετικής βάσεως σε σχέση με τη C [MI6], που συνεργαζόταν πολύ στενά με την ελληνική Ασφάλεια, επικεφαλής της οποίας ήταν ο συνταγματάρχης Ξένος.⁴² Οι «Απόστολοι» θεωρούσαν ότι η C, ειδικότερα, δε, ο δεύτερος τη τάξει [διεγράφη], μοιράζονταν υπερβολικά πολλές απόρρητες πληροφορίες με τον Ξένο, γι' αυτό και επεδίωκαν να έχουν όσο το δυνατόν λιγότερες επαφές με τη C (που ήταν οι φυσικοί μας σύμμαχοι), ενώ αντιμετώπιζαν με ιδιαίτερη δυσπιστία το γεγονός ότι η C κωδικοποιούσε και αποκωδικοποιούσε όλα μας τα τηλεγραφήματα. Έτσι, είχαμε κάθε λόγο να θέλουμε να συνεργαστούμε με το γραφείο του Στρατιωτικού Ακολουθού και το Προξενείο, που συμμερίζονταν αμφότερα τις αμφιβολίες μας για την οργάνωση της C.

Όσο ο Pigie απουσίαζε στην Κωνσταντινούπολη, αυξήθηκαν οι

---

42. Στη Διεύθυνση Εθνικής Ασφαλείας, υπό τον συνταγματάρχη Δημήτριο Ξένο, υπάγονταν και όλες οι άλλες ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών, όπως η Υπηρεσία Παρακολούθησας Αλλοδαπών, η Ειδική Ασφάλεια κ.ά.

πίσεις των Ιταλών στους Έλληνες. Κατά την επιστροφή του, διαπίστωσε ότι τόσο ο Blunt (ο Στρατιωτικός Ακόλουθος) όσο και ο Bowman φοβούνταν την εκδήλωση ιταλικής επίθεσης εκείνο το φθινόπωρο και αγωνιούσαν να παράσχουν κάθε δυνατή βοήθεια και ενίσχυση στο ελληνικό Γενικό Επιτελείο. Ωστόσο, το μέγεθος της συνδρομής, εκ μέρους των τακτικών δυνάμεων, που θα μπορούσε να παρασχεθεί στους Έλληνες σε περίπτωση ιταλικής επίθεσης ήταν αξιοθρήνητα μικρό. Επομένως, «συζητήθηκε εάν θα ήταν καλό να τους δοθούν μηχανισμοί για δολιοφθορές, κάτι που ωστόσο θεωρήθηκε άστοχο από πολιτικής απόψεως: ενώ [οι Έλληνες] εξακολουθούσαν να είναι κάπως απογοητευμένοι από την έλλειψη υποστήριξης στον αντιαρματικό τομέα, να τους προσφερθούν πολεμοφόδια που, από την ίδια τη φύση τους, συνεπάγονταν πως η χώρα θα είχε ήδη καταληφθεί». Τότε ο Pirie ευτυχώς θυμήθηκε ότι υπήρχε μια αυτοσχέδια αντιαρματική βόμβα, για την οποία είχε ακούσει στο Γραφείο του Λονδίνου. Κατασκευαζόταν από ένα κιλό πλαστικής εκρηκτικής ύλης με πυροκροτητή και θρυαλλίδα ασφαλείας Bickford, τα οποία έδεναν με κολλητική ταινία γύρω από την άκρη μιας ράβδου και στη συνέχεια βουτούσαν σε κόλλα ιξού.⁴³ Οι σχετικές προδιαγραφές καταγράφηκαν αναλυτικά και μεταφράστηκαν στα ελληνικά. Ο Στρατιωτικός Ακόλουθος προσκόμισε τα σχέδια στο Γενικό Επιτελείο – το οποίο κατενθουσιάστηκε και, έτσι, έσπασε ο πάγος.

Το Γενικό Επιτελείο προέβη στο εξής σχόλιο, στο οποίο ακριβώς προσβλέπαμε και εμείς: οι βόμβες αυτές προσφέρονταν κάλλιστα για τη διεξαγωγή ανταρτοπόλεμου, και είχαν άνδρες έτοιμους να εργαστούν πίσω από τις ιταλικές γραμμές σε Αλβανία και Ελλάδα. Ο Στρατιωτικός Ακόλουθος, με τη δική μας ενθάρρυνση,

---

43. Πρόκειται πιθανότατα για την «Grenade, Hand, Anti-Tank No. 74», κοινώς γνωστή ως S.T. grenade ή sticky bomb.

δήλωσε ότι είχαμε ετοιμάσει ειδικούς μηχανισμούς για δολιοφθορές προς χρήση στον πόλεμο στην Αιθιοπία – και τους ρώτησε εάν ενδιαφέρονταν για δείγματα. Το Γενικό Επιτελείο απεφάνθη ότι, για λόγους εσωτερικής πολιτικής, προτιμούσε το θέμα να τεθεί στον στρατηγό Μεταξά από τον Πρέσβη μας, πράγμα που έγινε, ύστερα από κάποια καθυστέρηση, στις αρχές Οκτωβρίου. Ο Μεταξάς συμφώνησε με την πρόταση, αλλά, κατά την πάγια τακτική του, πήρε την υπόθεση από τα χέρια του Γενικού Επιτελείου και την ανέθεσε στο Υπουργείο Δημοσίας Ασφαλείας.

Στο σημείο αυτό, άρχισαν να συσφίγγονται ιδιαίτερα οι σχέσεις των εκπροσώπων της Section D και της MI(R). Ευτυχώς, ο Barbrook και ο Pirie είχαν γίνει πλέον καλοί φίλοι και αμφοτέρωθεν συνεργάζονταν στενά με τον Bowman. Ο Barbrook, για όσους Έλληνες γνώριζαν ότι δεν ήταν «καθαρός» Βοηθός Στρατιωτικός Ακόλουθος, εμφανιζόταν ως ειδικός στην καταπολέμηση της Πέμπτης Φάλαγγας, γεγονός που τον είχε φέρει σε στενή επαφή με τον Μανιαδάκη, τον υπουργό Δημοσίας Ασφαλείας και «Himmler της Ελλάδας», καθώς και με τον συνταγματάρχη Ξένο, έναν από τους βασικότερους υψηλόβαθμους συνεργάτες του τελευταίου. Ο Pirie, με την ιδιότητά του ως εμπειρογνώμονα σε θέματα παθητικής αεράμυνας –τη μοναδική άλλωστε υπό την οποία ήταν γνωστός στους κύκλους των Ελλήνων αξιωματούχων–, είχε έρθει και αυτός σε επαφή με τους Μανιαδάκη και Ξένο, υπό την αρμοδιότητα των οποίων ενέπυτε επίσης η παθητική αεράμυνα.

Όταν ο Μεταξάς αφαίρεσε από την αρμοδιότητα του Γενικού Επιτελείου την οργάνωση δολιοφθορών πίσω από τις ιταλικές γραμμές και την ανέθεσε στο Υπουργείο Δημοσίας Ασφαλείας, κατέστη δύσκολος ο περαιτέρω χειρισμός του όλου ζητήματος από τον Στρατιωτικό Ακόλουθο και θα ήταν ίσως εύλογο να αποκαλυφθούν οι αληθινές δραστηριότητες της Section D στους Ξένο και Μανιαδάκη, και να συνεργαστεί στενά μαζί τους ο Pirie.

Ο τελευταίος, ωστόσο, έκρινε πως η μη αποκάλυψη της οργάνωσης της Section D ήταν ζήτημα πρωταρχικής σημασίας και, κατά συνέπεια, διατήρησε την κάλυψή του. Ο συνταγματάρχης Blunt ανέθεσε στον Barbrook, που ήταν ήδη γνωστός στον Ξένο, να αναλάβει τις επαφές για τη συγκεκριμένη εργασία, παρόλο που επρόκειτο για πρωτοβουλία της Section D και όχι της MI(R), και παρά το γεγονός ότι η D ήταν εκείνη που επρόκειτο να προμηθεύσει το υλικό και να εξασφαλίσει τα χρήματα.

Όλα αυτά έφεραν κάποια καθυστέρηση και, όταν άρχισε η ιταλική επίθεση, μολονότι είχε παραγγελθεί μισός τόνος πολεμοφοδίων, το υλικό δεν είχε φτάσει ακόμη στην Ελλάδα λόγω των περιορισμών που είχαν επιβάλει οι Έλληνες στον τρόπο μεταφοράς των εφοδίων.

Η πρόταση αυτή, για συνεργασία με τους Έλληνες, είχε υποβληθεί στις 18 Σεπτεμβρίου στον Ανώτατο Διοικητή Μέσης Ανατολής, ο οποίος την είχε πλήρως εγκρίνει. Οι εκπρόσωποι της Section D στο Κάιρο, όμως, ήταν μάλλον επιφυλακτικοί απέναντι στο ενδεχόμενο παροχής εφοδίων σε μια ελληνική οργάνωση αμφιβόλου εμπιστοσύνης – εφοδίων τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν πιο αποτελεσματικά από τη δική μας οργάνωση. Ασφαλώς, εκείνη την εποχή, δεν είχε εξεταστεί σχεδόν καθόλου το ενδεχόμενο οι Έλληνες να προβάλουν μια παρατεταμένη και επιτυχή αντίσταση, κατά τη διάρκεια της οποίας η μεν ελληνική οργάνωση θα ήταν ενεργή, η δε δική μας οργάνωση –που προοριζόταν κυρίως για δράση μετά την κατάκτηση της χώρας– θα παρέμενε ανενεργή.

Κατά τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο, η οργάνωσή μας παρούσαζε αξιόλογη ανάπτυξη. Περί τα τέλη Σεπτεμβρίου κανονίσαμε με τον Στρατιωτικό Ακόλουθο να μοιραστούμε μια μεζονέτα πάνω από το Προξενείο.⁴⁴ Το Προξενείο καταλάμβανε τον ισόγειο χώρο και το μεγαλύτερο μέρος του υπογείου, ενώ η άλλη μεζονέτα, η

---

44. Στον αριθμό 9 της οδού Μέρλιν, στο Κολωνάκι.

οποία διέθετε ξεχωριστή είσοδο από τον δρόμο στο επίπεδο του ισογείου, περιελάμβανε τον πρώτο όροφο και σοφίτες. Επιπλέον, η επάνω μεζονέτα διέθετε ανεξάρτητο κλιμακοστάσιο που οδηγούσε, περνώντας από το ισόγειο, στο κελάρι. [Διεγράφη.] Τρυπώντας τον τοίχο του φρεατίου του κλιμακοστασίου, μπορούσε κανείς να έχει άμεση πρόσβαση από τους διαβαθμισμένους χώρους του Προξενείου στην επάνω μεζονέτα, χωρίς να χρειάζεται να βγει στον δρόμο. Αυτή η διαρρύθμιση, που μας επέτρεψε να αποστασιοποιηθούμε κάπως από την Πρεσβεία [διεγράφη], συνέβαλε στην ενίσχυση της ταύτισης απόψεων ανάμεσα στον Στρατιωτικό Ακόλουθο, το Προξενείο, την ΜΙ(R) και εμάς.

Εκείνη την περίοδο διευθετήθηκαν διάφορες εκκρεμότητες. Το φορτίο παλαιοσιδήρου εκφορτώθηκε εντέλει στην Ελευσίνα την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου. Ένας απεσταλμένος του δρος Ζερβού, Δωδεκανήσιος ελληνικής καταγωγής, στάλθηκε στη Ρόδο σε διερευνητική αποστολή, από την οποία δεν είχε επιστρέψει όταν εκδηλώθηκε η ιταλική επίθεση.

Ένας Αμερικανός μηχανικός μεταλλείων ονόματι Tallant επεξεργάστηκε ένα σχέδιο για την παροχή δυσέυρετου συναλλάγματος στη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία. Οι κυβερνήσεις των δύο αυτών χωρών, προκειμένου να παρεμποδίσουν ανατρεπτικές δραστηριότητες στα εδάφη τους, είχαν επιβάλει στις διπλωματικές αντιπροσωπείες των εμπόλεμων χωρών περιορισμούς στη διάθεση δηναρίων και λέβα, και η Section D αντιμετώπιζε δυσκολίες στην εξεύρεση των νομισμάτων αυτών στις απαιτούμενες ποσότητες. Το εν λόγω πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα οξύ στη Γιουγκοσλαβία, όπου είχαμε δεσμευτεί να επιδοτούμε με 5.000 στερλίνες μηνιαίως (σε δηνάρια) το σερβικό Αγροτικό Κόμμα. Αυτό σχετιζόταν με «την αλλαγή της γενικής πολιτικής του Τομέα αναφορικά με πολιτικές δραστηριότητες που συνεπάγονταν την καταβολή επιδοτήσεων σε ομάδες της αντιπολίτευσης».

Ως εκ τούτου, αποφασίστηκε η δημιουργία μιας «Ελληνογιουγκοσλαβικής Εταιρείας Ανάπτυξης και Εκμετάλλευσης», η οποία θα αναλάμβανε την αγορά ή διαπραγμάτευση μεταλλευτικών δικαιωμάτων κτλ. στα Βαλκάνια. Με αυτό τον τρόπο τα δηνάρια θα μπορούσαν να μεταφερθούν στο σερβικό Αγροτικό Κόμμα μέσω συνδέσμων χωρίς να εκτίθεται η Κυβέρνηση της Αυτού Μεγαλειότητας. Ωστόσο, υπήρξαν μεγάλες δυσκολίες αναφορικά με την ίδρυση της εταιρείας, η έδρα της οποίας θα ήταν στη Θεσσαλονίκη.

Τελικά, ο Tallant, με την ευγενή διαμεσολάβηση του Menzies, ήρθε σε επαφή με Εβραίους τραπεζίτες στη Θεσσαλονίκη, που διέθεσαν τις απαραίτητες ποσότητες δηναρίων με αντάλλαγμα στερλίνες. Καθώς δεν ήταν πλέον αναγκαία η ύπαρξη της εταιρείας, η διαδικασία της ίδρυσής της δεν προχώρησε. Ωστόσο, ο Tallant παρέμεινε στην Ελλάδα μέχρι τα Χριστούγεννα του 1940 και, καθώς ήταν πρώτης τάξεως μηχανικός και ήξερε καλά από εκρηκτικά, μας προσέφερε σημαντικότερη βοήθεια με τις συμβουλές του στο θέμα που μας απασχολούσε πλέον, δηλαδή τον προγραμματισμό καταστροφών σε εργοστάσια, εγκαταστάσεις κτλ. στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, έτσι ώστε να μην επιτραπεί στον εχθρό η χρήση τους.

Περί τα τέλη Σεπτεμβρίου κατέστη σαφές ότι «η προετοιμασία επιχειρησιακών διαταγών για δράση της Section D (δηλ. εκτέλεση δολιοφθορών) σε ζωτικής σημασίας σημεία» θα απαιτούσε τη συνδρομή περισσότερων ανδρών πλήρους απασχόλησης. Στις 4 Οκτωβρίου, μετά από σύσκεψη με τον Στρατιωτικό Ακόλουθο, απεστάλη ένα τηλεγράφημα που ζητούσε από το Κάιρο να στείλει αμέσως επιτόπου τους Barnes⁴⁵ και Priestley,⁴⁶ προκειμένου να επιφορτιστούν με την εργασία αυτή, αναφέροντας ότι κάλυψή τους θα

45. Ο γνωστός λοχαγός Tom Barnes, πολιτικός μηχανικός από τη Νέα Ζηλανδία και μέλος της επιχείρησης Harling (Γοργοπόταμου), διετέλεσε αργότερα υπαρχηγός του Woodhouse.

46. Ο B. Priestley διετέλεσε ταμίας της SOE στην Ελλάδα.

μπορούσε να είναι η απασχόλησή τους ως υπαλλήλων κωδικογράφησης στο γραφείο του Στρατιωτικού Ακολούθου. Στις 5 Οκτωβρίου ο Pirie ανέφερε τα εξής:

«Η εδώ Πρεσβεία, κατόπιν στενής διαβούλευσης με τους Έλληνες, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, εάν επέλθει το αναμενόμενο στην Ελλάδα, αυτό θα συμβεί μέσα στις επόμενες τέσσερις ή πέντε εβδομάδες. Οι Ακόλουθοι της υπηρεσίας κ.ά., με επικεφαλής τον Στρατιωτικό Ακόλουθο, προέβησαν χθες σε απολογισμό σχετικά με το κατά πόσον είναι προετοιμασμένοι για το ξέσπασμα του πολέμου. Αποφάσισαν ότι, επί της ουσίας, είναι τελείως ανέτοιμοι και ότι μια τεράστια προσπάθεια πρέπει να καταβληθεί τις επόμενες δύο ή τρεις εβδομάδες. Χθες ο Στρατιωτικός Ακόλουθος άρχισε να ετοιμάζει ένα εκτενές τηλεγράφημα με αποδέκτη τον φίλο μας, τον Υποδιευθυντή Στρατιωτικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (DDMI)⁴⁷ Μέσης Ανατολής, ζητώντας του να στείλει αεροπορικώς έναν αξιωματικό σύνδεσμο με την RAF [Βασιλική Πολεμική Αεροπορία] και το R[oyal] N[avy] [Βασιλικό Πολεμικό Ναυτικό], προκειμένου να εντοπίσει νέους στόχους για μελλοντικό βομβαρδισμό ή κανονιοβολισμό, σε περίπτωση αποχώρησής μας. Μου ζήτησε να τον συναντήσω στις 11:00 και, μαζί με τον Barbrook, εξετάσαμε την κατάσταση της οργάνωσής μας, έως τις 12:45. Κανείς από τους δύο δεν έχει την παραμικρή εμπιστοσύνη στη βρετανική παροικία εδώ – και, εξαιρουμένου του Sinclair, ούτε κι εγώ. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, επί του παρόντος, η οργάνωσή μας εδώ εξαρτάται υπερβολικά από την τοπική παροικία και ότι, εάν συμβεί κάτι στον Sinclair, η οργάνωσή μας θα οδηγηθεί σε πλήρη κατάρρευση. Ο Sinclair λέει ότι έχει γύρω στα 20-30 μέλη

---

47. Deputy Director of Military Intelligence.

της Βρετανικής Λεγεώνας που είναι πρόθυμα να τον ακολουθήσουν, αλλά προσωπικά πολύ αμφιβάλλω».

Ο Στρατιωτικός Ακόλουθος προσέβλεπε σε εμάς για την εξασφάλιση ανεπίσημων οπισθοφυλακών και ομάδων καταστροφών, και δεν έτρεφε ιδιαίτερη εκτίμηση για την αληθινή μας αποστολή, δηλαδή τη σύσταση μιας ελληνικής οργάνωσης που, μετά την εκκένωση, θα μπορούσε να πραγματοποιεί «εκτεταμένες, συνεχείς, μικρής κλίμακας δολιοφθορές».

Ο Pirie επεσήμανε επίσης πως «ο Altmayer τα πήγε τόσο καλά με τον σχεδιασμό της προπαγάνδας που, αφότου φύγει, θα χρειαστεί να αφιερώσω αρκετό χρόνο σε αυτό το θέμα, ενώ, όταν δοθεί εκ νέου πράσινο φως για την Αλβανία, θα πρέπει να πάρω οπωσδήποτε βοήθ». Κανονίστηκε λοιπόν ο Barnes, που ήταν ειδικευμένος στις δολιοφθορές και τις επιχειρήσεις καταστροφών, να έρθει επιτόπου για δύο ή τρεις εβδομάδες, ώστε να «προετοιμάσει λεπτομερή σχέδια καταστροφής σημείων ζωτικής σημασίας, για τα οποία διαθέτουμε πλήρη δεδομένα, με κατόψεις και φωτογραφίες». Χάρη στην κάλυψη του ως εμπειρογνώμονα σε θέματα παθητικής αεράμυνας, ο Pirie κατόρθωσε να περιέλθουν στην κατοχή του λεπτομερή στοιχεία ως προς τη διαρρύθμιση των περισσότερων και σημαντικότερων εργοστασίων και εγκαταστάσεων κοινής ωφέλειας της πόλης. Ο Priestley, ο οποίος είχε εργαστεί ως αγγελιαφόρος σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και γνώριζε τη φύση της δουλειάς μας, θα παρέμενε μέχρι τα Χριστούγεννα ως βοηθός του.

Έφτασαν και οι δύο λίγο πριν την ιταλική εισβολή – και ο φόρτος εργασίας στα γραφεία μας επί της οδού Μέρλιν, επάνω από το Προξενείο, ήταν μεγάλος.

Ένας στόχος που απασχόλησε πολύ σοβαρά το Λονδίνο, το καλοκαίρι και στις αρχές του φθινοπώρου του 1940, ήταν η Διώρυγα της Κορίνθου. Ήδη από τις 27 Ιουνίου, σε μια αναφορά του προς

το Λονδίνο από το Κάιρο, ο Taylor έγραφε ότι ο Ανώτατος Διοικητής Μεσογείου θα ήθελε να γίνει απόφραξη της Διώρυγας, αλλά δεν ήταν πρόθυμος να θέσει το ζήτημα ο ίδιος, «καθώς θεωρούσε ότι θα προκαλούσε θύελλα αντιδράσεων στην Πρεσβεία λόγω των πολιτικών συνεπειών». Κατά πληροφορίες, ο Ανώτατος Διοικητής Μέσης Ανατολής «δεν ενδιαφερόταν άμεσα» για το θέμα, αν και σε γενικές γραμμές συμφωνούσε με τον Ανώτατο Διοικητή Μεσογείου. Ο Taylor ήταν της άποψης ότι το εγχείρημα έπρεπε να ανατεθεί στη Section D και ότι, με τη βοήθεια των «Φίλων», «... δεν νομίζω ότι θα αντιμετωπίσουμε πολύ μεγάλες δυσκολίες στη βύθιση ενός ή περισσότερων πλοίων στη Διώρυγα». Αυτό που ένοιαζε τον Taylor ήταν, προτού προχωρήσει το σχέδιο, να ληφθεί η άδεια από το Πολεμικό Υπουργικό Συμβούλιο – «δεν νομίζω ότι θα έχει την παραμικρή σημασία, εάν θίξουμε την ελληνική κυβέρνηση».

Ο Taylor δήλωσε επίσης: «Δεν είμαι καθόλου αισιόδοξος ως προς τη δυνατότητά μας να ανατινάξουμε τα πρανή ή να ριζούμε τη γέφυρα μέσα στη Διώρυγα». Ήταν επομένως σαφές ότι, αν μη τι άλλο για τεχνικούς λόγους, το εγχείρημα αυτό έπρεπε να αναλάβει να φέρει σε πέρας η Μέση Ανατολή και ότι η Section D στην Αθήνα θα εμπλεκόταν ελάχιστα ή και καθόλου.

Σε γενικές γραμμές, το Λονδίνο δεν ήταν ενθουσιώδες. Μέχρι τις 2.8.1940 κανένα δεξαμενόπλοιο από τη Μαύρη Θάλασσα με προορισμό την Ιταλία δεν είχε χρησιμοποιήσει τη Διώρυγα, από την ημέρα που μπήκε στον πόλεμο η Ιταλία. Αναμενόταν, όμως, αισθητή αύξηση της διέλευσης στη Διώρυγα, όταν πλέον θα είχε πάψει ο Δούναβης.

Στο σημείο αυτό, ο Ανώτατος Διοικητής Μεσογείου άσκησε πλέον ανοιχτά πίεση για επίθεση στη Διώρυγα, αν και ο Ανώτατος Διοικητής Μέσης Ανατολής, που αγωνιούσε να μην επιβαρυνθεί με νέες στρατιωτικές δεσμεύσεις, αναθεώρησε κάπως τη στάση του. Στα τέλη Αυγούστου, η άποψη της Section D –χωρίς η ίδια

να παίρνει θέση ως προς τη σκοπιμότητα του σχεδίου, καθώς θεωρούσε πως εναπόκειτο στο Ναυαρχείο να πείσει τους άλλους φορείς— ήταν πως «... εάν υπήρχε πιθανότητα να της ζητηθεί να αποπειραθεί στο μέλλον να εκτελέσει την επιχείρηση, θα χρειαζόταν να της επιτραπεί να αγοράσει από τώρα ένα πλοίο κατάλληλο για την επιχείρηση απόφραξης – πλοίο το οποίο θα μπορούσε να εκτελεί εμπορικούς πλόες στην Ανατολική Μεσόγειο υπό ουδέτερη σημαία έως ότου χρειαστεί να χρησιμοποιηθεί».

Στη Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης, συμφωνήθηκε ότι ο Sinclair, άμα τη επιστροφή του στην Αθήνα, έπρεπε να διερευνήσει εάν υπήρχαν περιορισμοί στις θαλάσσιες μεταφορές μέσω της Διώρυγας. Προς τα μέσα Σεπτεμβρίου είχε διαπιστώσει τα ακόλουθα: «Τα σκάφη σταματούν στην είσοδο της διώρυγας, και επιβιβάζεται σε αυτά επιθεωρητής που ελέγχει τα ναυτιλιακά έγγραφα και εισπράττει τα τέλη διέλευσης. Σε ό,τι αφορά το φορτίο, συνήθως αυτό δεν επιθεωρείται· εάν όμως το σκάφος καθυστερήσει ενόσω κάποιο άλλο πλοίο βρίσκεται στη Διώρυγα, ο επιθεωρητής ελέγχει ενίοτε και το φορτίο, όπως έχει κάθε δικαίωμα να κάνει».

Οι συζητήσεις μεταξύ Καΐρου και Λονδίνου σχετικά με την αγορά ή ναύλωση του κατάλληλου πλοίου για την απόφραξη εξακολούθουσαν να είναι σε εξέλιξη, όταν οι Ιταλοί επιτέθηκαν στην Ελλάδα.

ΙΑΝ ΠΙΡΙΕ

Η ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ SOE ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1940-1942 Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΒΡΕΤΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Η Έκθεση Pirie αποτελεί μια πρώτης τάξεως αξιολόγηση της μυστικής δράσης των Βρετανών στην Ελλάδα κατά τις πρώτες φάσεις του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Κατοχής (1940-1942), δηλαδή από την ιταλική εισβολή μέχρι την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου στα τέλη του 1942.

Μέσα από τις σελίδες της Έκθεσης Pirie παρακολουθούμε την πορεία της Ελλάδας από την προπολεμική περίοδο, στον πόλεμο και την Κατοχή. Η Έκθεση βάζει τον αναγνώστη στην ατμόσφαιρα της Κατοχής, με τις απαγορεύσεις και τους κινδύνους, αλλά και την αισιοδοξία και τις κρυφές ελπίδες που κρύβονται πίσω από τα ψευδώνυμα, τις συνθηματικές λέξεις και τις μυστικές επιχειρήσεις.

Πρόκειται για μια σημαντικότερη πρωτογενή πηγή για ιστορικούς και πολιτικούς επιστήμονες – αλλά και ένα εξαιρετικό ανάγνωσμα για το ευρύ κοινό που ενδιαφέρεται να εντυπώσει στις συνθήκες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στην Ελλάδα και στα διλήμματα της βρετανικής πολιτικής της περιόδου, παρέχοντας μια ψηφίδα γνώσης στους Έλληνες που θέλουν να κατανοήσουν πώς αντιλαμβάνονταν τη χώρα τους εξωτερικές δυνάμεις.

Η Έκθεση Pirie διαφέρει από τις κλασικές ακαδημαϊκές αναλύσεις γιατί δίνει στον αναγνώστη πληροφορίες επί του πεδίου και τον αφήνει να τις αξιολογεί εις το διηνεκές. Δεν μεταφέρει απλώς στον αναγνώστη το κλίμα. Ο αναγνώστης ζει το κλίμα μέσα από ένα συναρπαστικό κατασκοπευτικό-πολιτικό-ιστορικό ανάγνωσμα.

σειρά ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ & ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η σειρά περιλαμβάνει έργα Ελλήνων και ξένων συγγραφέων για την ελληνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία, με διεισδυτική και αδογματίστη ματιά. Οι αναζητήσεις τού σήμερα συνδέονται με γεγονότα, ιδέες και δυναμικές του παρελθόντος. Η σειρά αναδεικνύει την Ιστορία ως ζωντανό κομμάτι των ταυτοτήτων και των αποφάσεων που συνοδεύουν τα βήματά μας στο παρόν και στο μέλλον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ Ε. ΜΠΟΤΣΙΟΥ Καθηγήτρια Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

ISBN 978-960-484-950-5

9 789604 849505

Κωδ. μηχ/σης 241013

www.epbooks.gr